MENAECHMI.

(CEI DOI GEMENI).

PERSOANELE:

PENICVLVS. PARASITVS. -Penlcvlvs. Părăsit.

MENAECHMVS. I.----------
MENAECHMVS. II. SOSICLES.- advlescentes. Tineri.

EROTIVM. MERETRIX.- Erotlvm. Curtezană.

CYLINDRVS. COCVS.- Cylindrvs. Bucătar.

MESSENIO. SERVVS.- Messenio. Rob.

ANCILLA.- Servitoare.

MATRONA.- Matroana.

SENEX.- Bătrân.

MEDICVS.- Medic.

— Acţiunea se petrece în Epidamnos. —

MENAECHMI.
data reprezentării nesigura. (anul 215).

-I. Piesă din greceşte. Originalul grec nu se cunoaşte. Titlul comediei e Împrumutat dela numele celor doi eroi principali. Are prologus, care nu e cel original. Din cuprinsul lui vedem că face parte din prologurile post plautine, scrise, sau refăcute, în urmă, cu prilejul reprezentării ulterioare a comediilor lui Plautus pe scena romană. (A se vedea prologus comediei *Casina).*

-II. *Cuprinsul. Prologus.* Se povestesc evenimente anterioare. Doi fraţi gemeni, cari semănau foarte mult unul cu altul, deoarece fuseseră -despărţiţi de mici copii, unul din fraţi a plecat în căutarea celuilalt.

Actul I. *Menaechmus* I, unul din cei doi fraţi, care trăia în Epidamnos, avea o amantă şi o soţie gâlcevitoare, pe care o fură de haine şi bijuterii, pe cari le ducea la iubită. Se duce deacasă, gâlcevindu-se cu soţia, dela care şterpelise o haină, să o ducă curtezanei, la care se înţelege să ia prânzul, invitându-şi şi părăsitul.
Actul II. Soseşte, în aceea zi şi celălalt frate, *Menaechmus* II, *Socicles,* în căutarea fratelui, însoţit de robul său. Cum semănau foarte mult, deacî încurcături. Este luat drept Menaechmus I, mai întâi de bucătarul curtezanei, apoi de curtezană, care îl pofteşte la masă, aşâcum fusese învoiala.

Actul III. Menaechmus II iese din casa curtezanei, bine ospătat, luând cu el haina soţiei fratelui său, pe care i-o dase curtezana să-o ducă s'o repare. Ii iese în cale părăsitul, care venia flămând la masă. Luând şi el pe Men. II drept Men. I, care mâncase fără el, se hotărăşte să se răsbune, destăinuind totul soţiei acestuia.

Vine şi Menaechmus I, cel adevărat, care întârziase în for, la un proces. Soţia, încunoştiinţată de părăsit, îi iese în cale întovărăşită de acesta. Are loc o ceartă. Se duce apoi la curtezană, la masă, unde e primit la fel. Pleacă apoi în for să povestească la prieteni întâmplarea.

Actul IV. Menaechmus II revine spre casa curtezanei, cu haina pe mână. E zărit de soţia fratelui său, care îl ia drept soţul ei. Soseşte bătrânul tată, după care trimisese soţia să vine. Menaechmus, ca să scape, face pe nebunul. Bătrânul se duce să aducă un medic.

Actul V. Vine bătrânul cu medicul şi în locul lui Men. II dau peste Men. I, care venise spre casă. Pecând aceştia, ajutaţi de sclavi, se încercau să-1 ducă pe sus la casa de sănătate, se iveşte *Messenio,* robul lui Men. II. Crezând că e stăpânul său, îi saie în ajutor. La urmă, cei doi fraţi vin unul în faţa celuilalt şi totul se lămureşte.
— III. Caşi în *Amphitruo,* intriga se bazează pe încurcăturile, pe cari le produce o mare asemănare dintre două persoane. Tema este ingenioasă, dând naştere la situaţii comice, cu adevărat fericite, dar şi la multă nedumerire: Prea marea asemănare dintre cei doi fraţi creează o convenţie dramatică exagerată: Este cu neputinţă să nu vadă soţia, ori amanta, că nu erâ una şi aceeaşi persoană. Menaechmus II, decum pune piciorul în Epidamnos, se vede luat drept un altul, este chiar denumit cu adevăratul său nume, lucru, ce nu i se mai întâmplase până acum. Are încurcături cu oamenii, împrejurare care dovedea existenţa unei a doua persoane, cu care urma să semene foarte mult. I se atribue lucruri, pe cari le făcuse un altul şi toate acestea nu deşteaptă nimic în mintea sa. Ceva mai mult, i se arată chiar casa celuilalt şi n'are curiozitatea să se informeze. De ce ? Plautus a simţit că se duc lucrurile prea departe şi a căutat să prevină publicul, dând unele justificări. Pe de altă parte şi celălalt frate, Menaechmus I, cel din Epidamnos, deşi îşi ştia obârşia , familia, pe care o avea în Sicilia, nu se interesează şi nu întreprinde nicio cercetare. Men. II, deşi plecase cu gândul să-şi însuşească haina ,revine totuşi în acelaşi loc, cu haina pe mână, în văzul tuturor, sub pretextul de a-şi căuta robul. Insă, această purtare a hainei e făcută cu un anumit scop [1] Menaechmus fură haina soţiei; haina trece din mâna sa în aceea a curtezanei Erotium şi apoi în a lui Menaechmus II, care o poartă mereu cu sine.Dece aceasta? Probabil pentru a constitui pentru public un. semn distinctiv de recunoaştere, de deosebire a celor doi fraţi. La fel, cum în *Amphitruo,* un cordon de aur la pălărie va distinge pe Juppiter de Amphitruo cel adevărat, iar penişoarele la pălărie ale lui Mercurius pe acesta de Sosia, (prologus).
In scena recunoaşterii dela urmă, când cei doi fraţi sunt puşi faţă în faţă, cu câtă greutate se face această recunoaştere, ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat până aici ! Şi dacă n'ar fi intervenit robul, să le ia la amândoi un lung interogatoriu, ca la judecătorul de instrucţie, probabil că s'ar fi despărţit, fără să se mai revadă niciodată.
Unii critici cred a vedea în Men. II un imbecil; un al doilea Sosia, din *Amphitruo.* In realitate, avem de a face cu o farsă, unde convenţiile dramatice contează şi atâta tot. Pentrucă, dacă n'ar fi contat, piesa n'ar mai fi putut exista. La origină, probabil că această istorie nelogică să fi fost o poveste populară .
[1] Purtarea hainei curtezanei de către Men. II este un fir conducător in acţiune, un accesor dramatic . In orice caz e de prost gust.
Dar toate aceste nedumeriri se răscumpără prin calităţi mari. Mai întâi subiectul în sine, care crează situaţii fericite, cu adevărat comice al doilea, felul amuzant, cum este înfăţişat; al treilea, intriga, care se desfăşoară uşor, cu scene vesele, pline de viaţă şi umor. E o comedie uşoară, veselă, spirituală, care te face să rîzi.
După cum am mai spus şi cu altă ocazie (la *Epidicus),* la Plautus. păcăleala, rezultat al unei asemănări, sau presupuse înlocuiri de persoane, e o temă obişnuită. Am mai întâlnit-o: în *Amphitruo* (cei doi Sosia, cei doi Amphitruo), în *Asinaria* (Leonida, care se dă drept intendentul Saurea), în *Bacchides* (cele 2 surori cu acelaşi nume), *Captive* (cei doi prizonieri), *Casina* (presupusa mireasă), *Epidicus* (cele doua curtezane) şi o vom mai întâlni şi aiurea, în special în *Miles gloriosus, Persa, Poenulus, Pseudolus, Trinummus,* dar nicăeri, ca în această comedie şi în *Amphitruo,* această asemănare nu crează situaţii mai haslii.
-Eroii. Cei doi *Menaechmus,* două tipuri decăzute, produs al unei societăţi grecesti, întrate în descompunere: Menaechmus I ducea o viaţă de om uşuratec, de bon viveur. Deşi însurat, îşi avea o amantă, la care ducea lucrurile furate de la soţie; celălalt, la fel, uşuratec, însuşindu-şi cu uşurinţă

lucruri (haina şi bijuteria curtezanei), cari nu erau ale sale un singur om de ispravă şi credinţă: robul *Messenio.* Dar şi acesta o făcea interesat: Voia să capete desrobirea.
-V. Morala, niciuna. Pentrucă dorinţa de regăsire a fratelui pierdut, este micşorată prin faptele, ee se săvârşesc; amândoi fraţii nu prea sunt oameni de multă ispravă.
-VI. Caracteristice. Singura parte, în care ni-se arată apucăturile oamenilor, cari umblă prin judecăţi, (v. 570-601).
-VII. Ca parte *muzicală,* comedia de faţă e o adevărată operă comică. Multă măestrie în distribuirea ritmului. Scenele vorbite alcătuesc cinci mase compacte, câte una pe act. Canticum formează iarăş cinci solo : Solo al lui Men. I din Epidamnus; al lui Erotium ; plângerile lui Men. I din Epidamnos; ale bătrânului despre desavantagiile bătrâneşti ; solo lui Messenio, elogiul sclavului devotat .
-VIII. Ca imitaţii moderne, încurcătura, pe care o poate produce asemănarea dintre doi fraţi, era o temă, care atrăgea. Deaceea, comedia de faţă a dat naştere la multe imitaţii şi împrumuturi, în teatrul moderru. Caşi *Aulularia, Amphitruo,* şi *Menaechmi* a avut un mare succes.
Menţionăm câteva imitaţii : *The comedy of Errors* (Shakespeare, 1593) ; *Ménechtnes* (Retrou) ; *Les deux Arlequins* (Le Noble) ; *Mènechmes* (de Regnard şi care e şi cel mai răuşit). Apoi : *Les jumeaux* de Brigh. de Tristan Bernard (1908) şi *Moritz Der Zvveite* de Imperkoven . Mathern. Din scena nebuniei prefăcute din actul ultim, Molière s'a inspirat în : *Le médecin malgré lui* şi poate şi Shakespeare în *Hamlet.*

CUPRINSUL PIESEI.

Un negustor Sicilian, care avea doi copii gemeni, moare, dupăce i-se fură unul din copii. Bunicul dă numele celui dispărut copilului, care rămâne acasă şi-l numeşte Menaechmus Sosicles. Şi acesta, când se făcu mare, prinse a-şi căuta fratele gemen prin toate ţările. In cele din urmă ajunge în Epidamnos: aici fusese crescut celălalt frate, cel răpit de la părinţi.
Pe cetăţeanul străin toţi îl iau drept Menaechmus şi la fel îl cred amanta, soţia şi socrul. La urmă, ei se recunosc între ei ca buni fraţi.

PROLOGVS.

Vă vestesc, o prea iubiţi privitori, dintr'un început: Zeiţa Salus ne are sub a sa oblăduire pe noi, caşi pe voi. Pe Plautus vi-1 aduc, nu în persoană, ci prin limba lui[1]
Să-i faceţi o cât mai bună primire. Şi acum aflaţi cuprinsul povestei şi fiţi cu luare aminte. Povestea-mi va fi scurtă, cât se poate de scurtă.
Deobiceiu poeţii, în comediile lor, au păcatul ăsta: Orice se întâmplă, se petrece la Athena, zic ei, pentru ca lumea să vadă mai bine că e vorba de lucruri greceşti. Eu însă n'am să fac una ca asta, să spun alt loc de cât acela, unde se petrece întâmplarea. D'apoi, la urma urmei, şi povestea de faţă are ceva grecesc în ea; deşi nu tocmai din Attica, ci mai de aproape, de prin Sicilia.
Aceasta aveam de zis ca început la cele ce am de spus şi acuma ascultaţi povestea şi silnic la vorbă n'am să fiu. V'aduc un car întreg plin de vorbe frumoase[2] c'aşa mi-e mie păcatul, să fiu darnic la vorba, când am de povestit poveşti de teatru.
A fost cândva, în Syracuza, un negustor. Avea doi copii gemeni şi aşa de mult se asemuiau, la chip, micuţii, că doica, chiar ea, care-i lapta[3] nu putea să-i deosebească pe unul de altul şi nici chiar maica lor însăşi, care le dase viată.
Aşa cel puţin mi-a împărtăşit-o şi mie acela, care spune că i-a văzut: Eu unul nu i-am văzut: să fim bineînţeleşi.
Când copiii ajunseră la vârsta de şapte ani, părintele lor încarcă, cu marfa multa, o corabie din cele mari. Pe unul din copii îl suie pe corabie, luându-1 cu el, la Tarentum, unde ducea marfa, iar pe celalalt îl lasă acasă, la maică-sa.
Tocmai atunci în Tarentum se'ntâmplau să fie jocuri[4], când sosi şi el acolo; şi, cum se cam întâmplă pela asemenea petreceri, se adunase multă suflare de om. In multime copilul se pierdu de tatăl său.

[1] In vers acrostih. — 1- E un prolog postplautin
[2] Non modio, neque trimodio, uerum ipso horreo. Nu o baniţă,, ori trei, ci un hambar întreg de poveşti.
[3] Quae mammam dabat
[4] Tarerenti ludei erant

întâmplarea fâcii să fie peacolo şi un oarecare negustor din Epidamnos. Acesta ia copilul şi-1 duce cu sine în Epidamnos; dar tatăl, ne mai găsindu-şi copilul, căzu la supărare mare şi de durere îşi dete, la puţine zile, obştescul sfârşit, în Tarentum[5] .
Când la Syracuza se duse vestea de una ca asta, la bunicul copiilor, că fusese furat copilul, iar tatăl sau murise, atunci bunicul schimbă numele celuilalt copil gemen. Şi aşa de mult iubise copilul, care fusese furat, că-i dadu copilului rămas acasă aiumele de Menaechmus, aşâcum se numise copilul celălalt. Dealtfel şi bunicul avea şi el acelaş nume. Şi numele acesta mi-l amintesc şi eu mai cu uşurinţă, pentrucâ mi s'a întâmplat să fiu de fată, când se făceau strigările publice după copil.
Deci, ca să nu vă înşelaţi, vi-o spun din capul locului s'o ştiti că amândoi fraţii au acelaş nume.
Şi acuma urmează să-mi iau tălpăşiţele spre Epidamnos,
să vă povestesc povestea, aşâcum a fost să fie.
De e printre voi careva cu treburi, prin Epidamnos, să nu se ruşineze s'o spună. Cu parale însă, să mă tragă şi pe mine inima la treabă, altcum, pe de-a gratis, să nu-şi mai răcească gura de-a surda. Nu-i vorbă, că şi cu plată, tot una va fi, aceeaşi cheltuială zadarnică, pentrucă sunt hotărît să mă reîntorc acolo, deunde am venit încoa şi înapoi să nu mai vin, la voi.
Acel negustor din Epidamnos, despre care pomenii mai sus, cela care luase cu sine copilul cel gemen, se 'ntâmpla copii sa n'aibă; bogăţie însă cât vrei. Infiiază copilul, care fusese ea răpit, să-i tină loc de fiu, îl însoară cu o fată cu stare şi-I lasă peste toată averea, când îi veni şi lui ceasul cel depe urmă.
Pentrucă, într'o zi, pecând se ducea la moşie, cum pioase mult şi veniseră apele mari, voind să treacă o apă repede, nu departe de oraş, îi alunecară picioarele şi cel ce răpise copilul[6] e luat de apă la vale şi trimis pe cealaltă lume. Şi-aşa îi ramase băiatului bogaţii mari.
Şi fratele acesta, cel răpit, iocueşte aci. Acuma, celălalt frate gemen, care locueşte in Syracuza, a sosit astăzi în Epidamnos, întovărăşit de un rob de-al sau, în căutarea celuilalt frate, gemen.
Acest oraş este Epidamnos, tot timpul cât se va juca piesa. Când o sa se joace o alta, se va schimba atunci şi oraşul, cum dealtfel se schimba şi actorii, când au de jucat diferite roluri. Căci un actor poate fi, aci, codoş, aci tânăr, aci bătrân, sărac, cerşetor, rege, părăsit, ghicitor[7].
* * *

ACTVL I
P E N I C V 1 V S.

Cei tineri[8] m'au poreclit „burete[9]", pentru că svânt după
Cei cari încătuşează în cătuşe pe cei robiţt în războaie, caşi cei cari pun în lanţuri pe robii ce fug, după mine, fac o mare [8] prostie. Pentrucă, dacă unui nenorocit i-se adaugă nenorocire la nenorocire, dorinţa să fugă, sau aceea de a face rău, i-se măreşte şi mai mult. Intr'un chip, sau altul, ei se desfac din cătuşe ; sau pilesc cu pila inelul lanţului, ori fac să sară cu piatra cuiul[10]. Toate-s fleacuri curate.
Vrei cu tot dinadinsul să nu-ti fugă cel, pe care îl ai sub pază, îndoapă-1 cu mâncare şi băutură: Ia, leagă-mi-1, cu botul de o masă încărcată cu de toate! Sâ-şi aibă el, în fieşce zi, mâncărica şi băuturica lui, să-1 sature, după voie şi n'o [9] să-i mai fie aminte la fugă, să fi făcut chiar moarte de om. Il birui cu astfel de legături, paza-i are să-ţi fie treabă uşoară.
Şi apoi legăturile astea ale mâncării sunt cât se poate de elastice : cu cât le întinzi mai mult, cu atât se strâng [11] şi mai tare. De pildă un ce făcut mă împinge şi pe mine, spre acest Menaechmus, ca un datornic robit la creditorul său [12]: mă duc de voie să mă lege.

---

[5] Terenti emortuost
[6] A se observa silinţa prologului să fie cât mai înţeles, deaceea desele reveniri.
[7] Sfârşitul lipseşte. Să se observe uşurinţa şi fru musetea povestirii
[8]Diverbium (iami senarii),
[9] nomen fecit Peniculo tnihi. Peniculus. S'au dat diferite interpretări : E. Benoist (op. cit.) : perie (brosse); Fabia (extraits, op. cit.): burete (éponge), sprijinit pe Rudens. v. 1008; Havet (la Miles Gloriosus. v. 17): coadă de animal, bidinea; E. Sommer: perie (brosse). După Festus, Peniculus eră un fel de burete lungueţ, în forma unei cozi de animal (Spongia est oblonga caudae similis); după alţii: vârful cozii dela unele animale şi întrebuinţat ca perie, ca bidinea. După noi, erâ şi una şi alta: şi burete şi perie şi cu aceste două înţelesuri îl întâlnim în Plautus. Aşâ, aci are înţelesul de: burete; la v. 286 şi 391, acela de : perie de şters ghetele; în Rudens. v. 1008, acela de: burete.
[10] clauom. Erâ cuiul, cu care erâ fixat de butuc inelul lanţului.
[11]astringunt. —
[12] sum iudicatus. V. nota Bacchides, v. 1205. V. şi Mercator,

E un om şi jumătate ! Prietenii, nu numai că şi-i hrăneşte, dar îi şi creşte, s 'ajungă mari; îi întăreşte, mai priceput ca un doctor. Aşâ-i tânărul ăsta, el însuşi un mare iubitor de petreceri. Dă mese bogate, a la Ceres[13].
Ce mese încărcate ! Ce mai de talere, puse teancuri, unul peste altul, că trebue să stai pe pat în picioare, dacă vrei să iei ceva din rândul de sus!
Dar, iată câteva zile în şir, cam muite ce să zic, decând tot stau acasă, nevoit să-mi astâmpăr foamea cu scumpele mele mâncări ! Aşa sunt eu: nu mănânc şi nu cumpăr decât lucruri scumpe[14] !
Dar şi mâncările astea scumpe inimii mele şi cari mi-se înşirau în fată-mi, ca nişte soldaţi credincioşi, deteră şi ele biru cu fugiţii. Deaceea mă ostenii şi eu spre el, să-1 cercetez.
Dar se deschide uşa. Iată, îl văd pe Menaechmus insuş. Păşeşte încoa afară.

MENAECHMVS I. PENICVLVS.

Men[15].
(către soţia din casă).
Rea, năroadă, încăpăţânată şi no arţăgoasă să nu-mi fii! Vezi că nu-i place ceva bărbatului, nu te mai ţine scaiu de capul lui!
De azi înainte, de-o să-mi mai faci una ca asta, am să te dau afară pe uşe, să te duci la tatâ-tâu să trăeşti, ca o femeie văduvită, singură cu ei[16]! Nu e zi să vreau şi eu să-o plec deacasă şi te şi repezi să mă opreşti, să mă strigi înapoi, să mă ulueşti cu întrebările :
Unde mă duc, ce gând am, ce treabă am, după ce umblu, ce duc cu mine, ce caut afară ?
Mi-am adus stăpân pe cap, în casă, să-i dau socoteala de orice am făcut, ori fac !
Se vede deaceea, că m'am purtat prea omenos cu tine. Dar acuma ai s'o afli, ce fel o să mă port:
Servitoare, hrană, lână,
Aur, haine şi purpură,
Astea- n grije ti-le am,
Lipsă de nimic să n'ai.
Dacă ai putină minte,
Poti feri nenorocirea,
Nu-ti mai spiona bărbatul.
Nu vreau să mă mai spionezi ! M'ai înţeles! Şi, ca să-ti iau osteneala asta, ţi-o spun ca s'o ştii că [17] mi-am pus în gând sa-mi petrec astăzi cu o amanta : am să iau masa cu ea în oraş.
Pe.
(aparte).
Se preface că se ceartă cu nevastă-sa, când ia mine bate el pontu. Pentru că, dacă spune că mănâncă în oraş, răsbunarea doar pe mine cade, iar nu pe ea.
Men.
De minune! Cu gâlceava îmi putui, pe Hercle, îndepărta în sfârşit nevasta de la uşe ! Unde-mi sunt acum bărbaţii, care-mi fac pe îndrăgostiţii ? S'alerge cu toţii să mă cinstească cu daruri, pentru ca mă luptai cu bărbăţie.
Haina asta o şterpelii, din casă, de la nevastă şi acum o duc la amantă. Pentru o aşa nevastă, care mă tot păzeşte cu străşnicie într'una, se cade să-i dai o păcăleală, s'o simtă:
Frumos, cinstit, minunat, lovitură de maestru! Nu e uşor lucru sa poti şterpeli dela o muiere afurisită un lucru, ca să-1 duci apoi la pierzanie ! Am smuls duşmanilor prada, fără pierdere din partea alor noştrii.
Pe.
Ei, tinere, în prada asta a ta intru şi eu cu vreo părticică?
Men.

---

[13] *Cerialis cenas.* Mese, cari se dedeau cu prilejul sarbatoarei zeitei Ceres intre 12-19 aprilie.Erau mese copioase.
[14] Compara ca erasilus din captivi(465-495) si gelasimus din stichus(433-500)
[15] canticum
[16] Faxis,faxo foris uidua uisas
[17] Recitativ, *(troch. septenarii),* v. 124—225.—2) Ganymedes. Fiul regelui troian răpit la cer de Juppiter, să-l aibă paharnic la masă.

M'am ars: lată-mâ prins în cursă!
Pe.
Ba, dimpotrivă, în paza cea bună! Nu te teme.
Men.
Cine e acolo ?
Pe.
Eu.
Men.
O, fericită întâmplare, o norocită întâlnire! Bună ziua.
Pe.
Bună.
Men.
Ce faci?
Pe.
(luându-i mâna).
Apuc mâna dreaptă a geniului meu.
Men.
Mai la timp potrivit, decum venişi, nici că se putea să-mi vii.
Pe.
Aşa sunt eu: Pic la timp.
Men.
Vrei să-ţi vază ochit ce n'au mai văzut ?
Pe.
Şi bucătarul, care a pregătit-o, cine-i ? De altfel o singură aruncătură de ochi asupra resturilor şi-1 şi aflu, fără multă vorbă.
Men.
Ia spune-mi, văzut-ai tu, vreodată, vreo cadra, unde vulturul răpeşte pe Catameit[2], sau Venus pe Adonis ?
Pe.
Numai odată? Dar ce mă priveşte pe mine jugrăvele astea ale tale ?
Men.
Aide, priveşte-mă
(îi arată haina ascunsă sub haină).
Nu-ţi par eu la fel ?
Pe.
Ce e pe tine podoaba asta ?
Men.
Spune, sunt eu omul cel mai plăcut ?
Pe.
Unde mâncăm ?
Men.
Mai întâi zii ce-ţi spusei eu.
Pe.
Iată, zic: Eşti omul cel mai plăcut.
Men.
Şi aşa, dela tine, numai pui nimic pe deasupra ?
Pe.
Şi cel mai cu şic.
Men.
Zii-i mai departe.
Pe.
Numai zic nimic, pe Hercle, dacă nu ştiu şi eu, dece te-ai ciorovăit cu nevasta. De aceea şi eu mă cam feresc cu grije de tine.
Men.
Fără s'o ştie ea, să găsim un loc de îngropăciune, unde sa 'nmormântâm ziua de azi.

Pe.
Dacă e aşa şi fiindcă, ce-mi spui tu, nu-i de lepădat,să mă grăbesc să şi dau foc la rug, că ziua e caşi dusă, e caşi moartă pe jumătate.
Men.
Tu eşti cel cu 'ntârzierea, tot luându-mi vorba din gură.
Pe.
Menaechmus, să-mi scoţi şi ochiul, pe care-1 mai am, de am să mai scot vorbă din gură fără voia ta.
Men.
Fă-te încoa, la o parte, de la uşă.
Pe.
Iată-mă.
Men.
încă, mai încoa.
Pe.
Bucuros.
Men.
Şi mai încă, cu curaj. Indepărtează-te de lângă cuşca leoaicei.
Pe.
Pe Polux, dupăcum văd eu, eşti curat vizitiu de curse.
Men.
De ce?
Pe.
Faci ce faci şi-ţi întorci mereu capul înapoi de frică să nu te urmărească soţia.
Men.
Ei, ce zici ?
Pe.
Eu ? Ce vrei tu, aceea zic şi eu, sau n'o zic.
Men.
Dacă ţi s'ar da aşa să miroşi ceva, ai putea tu, după miros, să ghiceşti cam ce ar fi * ? *
Pe.
* ca şic um ar fi să consulţi colegiul augurilor.
Men.
De-i aşa, miroase atunci haina asta, pe care o am eu. A ce miroase? Ce, te fereşti?
Pe.
O haină muierească cată s'o miroşi întotdeauna la partea de sus, pentrucă altfel îti spurcă nasul cu mirosul ei cel puturos.
Men.
Atunci, miroase-o de partea asta, Peniculus. Cu câtă greaţă îmi mai strâmbi din nas!
Pe.
Şi, n'am dece?
Men.
Ei, ce zici, a ce miroase? Răspunde.
Pe.
A furt, amantă, masă. * * *
Men.
Ai ghicit-o, pentru că * * * prânzul.
Şi acuma haina asta o duc la ibovnica mea Erotium. Am să poruncesc să ni se pregătească prânzul, pentru mine, pentru tine şi pentru ea.
Pe.
Zău!
Men.
Şi o să bem, pânăce o să răsară pe cer steaua dimineţii.[175]
Pe.
Zău, nu glumeşti ? Să bat în uşe ?
Men.

Bate, stâi, ia mai zăboveşte putin.
Pe.
Ne întârzii băutura cale de o poştă.
Men.
Ciocane uşor.
Pe.
Nu cumva te temi să nu fie uşa de faianfă de Samos ?
Men.
Stai, stai, te rog, pe Hercle! Iat-o că iese chiar ea afară. Oh, par'că ai avea soarele 'n fată! Cum se 'ntunecară toate de atâta strălucire a înfăfişerii ei!

EROTIVM. PENICVLVS. MENAECHMVS I.

Er.
Sufleţelul meu, Menaechmus, bună ziua!
Pe.
Dar eu?
Er.
Tu nu-mi intri în număr.
Pe.
Mă iei poate drept rezerva armatei, care e în afară de rând şi aşteaptă să moară unii, să le ia apoi locul în luptă ?
Men.
Am hotărît să mi-se pregătească astăzi, aci, la tine prânzul.
Er. Pentru astâzi, aide, fie.
Men.
(arătând pe Peniculus).
Şi o să ne ne punem amândoi pe băutură, la întrecere, ca la răsboi
sa vedem, care din noi doi noi e mai mester la pahare? Judecător te facem pe tine. Tu ai să hotărăşti cu care din noi amândoi o să rămâi la noapte. Şi când mă uit la tine, dragostea mea nebună şi mai rău îmi urăsc nevasta !
Er.
Şi totuş, nu poţi până nu îmbraci ceva din al ei. Dar asta, ce e ?
Men. Trandafirul meu, e îmbrăcămintea ta, pradă şterpelită de là nevastă.
Er.
Biruinţa are să stea uşor, de parte-ţi, ca unul ce-mi eşti mai presus decât toti aceia, cari-mi râvnesc corpul.
Pe.
O curtezană te linguşeşte cât vede că are ce să-ti răpească. De l-ai iubi cu adevărat, i-ai şi sări de gât să-1 săruţi, rupându-i nasul cu dinţii !
Men.
(dându-i haina).
Ţine-o Peniculus. Vreau să-i dau în dar prada asta, aşacum îmi fù tăgădueala.
Pe.
Dâ-mi-o. Dar şi eu, te rog însă, pe Hercle, ca la urmă să joci aşa cu haina asta.
Men.
Să joc ? Pe Hercle, sănătos la cap nu eşti !
Pe.
Eu, sau mai degrabă tu ? De-i aşa, dă-o încolo, dacă tu vrei să joci.
Men.
Destule am tras eu astăzi până să fur haina asta. Hercule, cât era el şi tot n'a avut să lupte cu atâtea greutăţi, când a fost să fure cingătoarea Hippolitei.
(către Erotium).
Ţine-ti-o. Tu eşti singura, care ştii să mi-te furişezi în inimă !
Er.

Aşa ar trebui să se poarte adevăraţii îndrăgostiţi !
Pe.
(aparte).
Bineînţeles aceia, cari se zoresc s'ajungă în cea imai neagră sărăcie !
Men.
Am cumpărat-o, mai acum un an, penlru soţie, cu patru mine [18].
Pe.
Iată, date pe gârlă patru mine, dintr'o dată, cum mă vezi şi te văd.
Men.
(către Erotium).
Acuma ştii ce vreau delà tine ?
Er.
Ştiu. Mă voiu îngriji să-ţi fac voia.
Men.
Atunci, îngrijeşte să mi-se pregătească la tine prânzul pentru noi trei[19] şi să se cumpere din piaţă ceva mezelicuri ,ghinduri de gât de porc, carne afumată, slănină, şunculiţă, ceva căpăţină şi ce te-ai mai pricepe şi tu. Dar ştii ? Bine fripte şi, cum le-ai şi ochit la masă, să-ţi şi dea o foame de uliu. Şi, dă-i zor.
Er.
Pe Castor, se va face.
Men.
Noi, o să dăm o raită prin for, însă ne înapoiem îndată şi până ce-or fierbe bucatele la foc, o să ne trecem şi noi vremea cu ceva băuturică.
Er.
Să vii, când vrei. Vei găsi totul gata.
Men.
Graabeşte-te însă.
(către Peniculus).
Vino cu mine.
Pe.
Pe Hercle, de am să te pierd eu din ochi şi de n'am să mă ţin scaiu după tine! Bogăţiile zeilor de-a fi să mi se dea şi azi de tine nu mă deslipesc nici mort.
Er.
(către roabele ei).
Chemaţi-mi afară din casă pe Culindrus bucătarul şi cât de repede.

EROTIVM. CYLINDRVS.

Er.
Ia-ţi coşul şi ţine-ti şi banii ăştia: iată, ai aci trei nummus[20].
Cy.
Ii văd.
Er.
Mergi şi fă rost de ale mâncării. Vezi, să fie îndeajuns la trei persoane, nici mai mult, dar nici mai puţin.
Cy.
Şi, cum ce fel de oameni sunt?
Er.
Eu, Menaechmus şi părăsitul.
Cy.
Atunci sunt zece la număr, că părăsitul îmbucă cât opt.

---

[18] O mină = 97 fr. deci 388 fcs.

[19] tribu'nobis.
[20] *Un 5 fr. 84*

Er.
Oaspeţii îi ştii acuma: de rest, te priveşte.
Cy.
înţeleg. Masa-i caşi pregătită. Poţi să-i şi pofteşti la masă.
Er.
Să-mi vii de grabă.
Cy.
Sunt ca şi venit.

ACTVL AL II-lea.
MENAECHMVS II. MESSENIO.

Men[21]
După mine, nu cred să poată fi, Messenio, bucurie mai mare pentru cei cari, călătorind pe mare, li se năzăreşte din larg uscatul.
Mes.
La drept vorbind şi mai mare-i bucuria, când, ce ţi-se năzăreşte, ar fi pământul ţării tale. Dar, de nu-ţi e cu supărare, cam ce-om fi căutând noi prin Epidamnos ? Pusu-ne-am noi oare în minte să facem ocolul insulelor, ca apa de mare ?
Men.
Suntem în căutarea fratelui meu gemen,
Mes.
Şi sfârşitul acestei îndelungate căutări, când o să vină ? Suntem în al şeaselea an, de când ne tot străduim cu gândul ăsta. Istria, Spania, Marsilia, lliria, toată marea Adriatică, Grecia îndepărtată, Italia, cu tarmurile ei toate, pe câte marea le scaldă, cercetatu-le-am pe toate. Un ac să fii fost să-l cauţi şi tot l-ai fi găsit de mult, de ar fi fost să fie. Ne apucarăm şi noi să căutăm un mort printre cei vii, că l-ai fi şi aflat de mult, dacă ar fi fost să fie în viaţă.
Men.
Tocmai după asta umblu şi eu să dau peste vreunul, care să mă încredinţeze, să spună, precum că el ştie de moartea fratelui meu şi atunci n'am să mă mai ostenesc tot căutându-l. Până atunci, însă, cât voiu mai avea viaţă în mine, n'am să preget o clipă în căutarea lui, că numai eu ştiu cât[245] de scump îmi este el inimii mele.
Mes.
Ca şi cum ai căuta nod în papură,
De ce nu ne-am înapoia noi mai bine spre casă, afară numai dacă nu ne-am fi pus în gând să scriem o istorie a popoarelor?
Men.
Scurtează-o şi înghite-ţi vorba, ia seama. Nesuferit să nu-mi fii.
După capul tău n'am să mă iau eu!
Mes.
Vai, iată o vorbă, care-mi aminteşte robia ! Nici că se putea spune mai mult în mai puţine cuvinte[22]. Cu toate acestea însă nu mă pot opri să nu vorbesc. Ştii tu, Menaechmus! Când mă uit la punga cu bani, o văd, uşoară de tot, cum îi omul, care călătoreşte vara şi nu se încarcă cu prea multă povară pe el, zău, pe Hercle. După mine unul, pe Hercle, dacă nu ne întoarcem acasă, de o să rămâi fără bani, tot căutându-ţi fratele, ai să gemi[23]. Şi apoi aşa e naţia asta de oameni de prin partea locului: In Epidamnos, sunt cei mai stricaţi şi beţivi. Pe lângă asta, în oraşul ăsta, trăesc cei mai multi intriganţi şi linguşitori. Dar apoi, curtezanele, care nicăeri aiurea nu se văd mai ademenitoare! De aceea şi oraşului ăstuia i s'a dat numele de Epidamnos, deoarece, de bună seamă, nimeni nu rămâne în el decât cu mare grijă[24].
Meri.
Am să mă păzesc şi eu. Dă-mi atunci mie punga.
Mes.

[21] Diverbium *(iambi senarii),*
[22] Non potuit paucis pluta plane proloquei.
[23] gemes
[24]Spusele lui Messenio intamplările, ce au să vină.

Ce vrei cu ea ?
Meri.
După spusele tale, chiar am şi început a mateme[25].
Mes.
De ce te temi ?
Meri.
Sa nu mă dai, în Epidamnos de vreo pagubă. Tu, Messenio, eşti un mai mare amator de femei, pecând eu, om mânios, iute din fire, dacă am banii la mine, mă pot păzi şi de una şi de alta, nici tu n'o să mă dai de vreo posnă, nici eu n'o să am dece mă mânia pe tine.
Meri.
Ia-o şi tine-o tu. îmi faci chiar un mare bine.

CYLINDRVS. MENAECHMVS II. MESENIO.

Cy.
Bine, mai târguii şi aşa după gustul meu. Am să le dau poftiţilor noştrii o masă, să se ducă pomina. Dar, iată, văd pe Menaeclimus. Vai de spinarea mea ! Oaspeţii se plimbă pe dinaintea uşii înainte să fi sosit eu cu târguelile din piaţă. Să mă duc spre el şi să-i vorbesc. Menaechmus, salutare.
Men.
Zeii să te aibă în paza lor, oricine ai fi tu.
Cy.
Oricine * * * cine aş fi eu?
Men.
Pe Hercle, zău, dacă ştiu.
Cy.
Unde sunt ceilalţi oaspeţi ?
Men.
De ce oaspeţi vorbeşti ?
Cy.
Părăsitul tău.
Men.
Părăsitul meu?
Cy.
Ei, nicio îndoială! Omul ăsta e nebun.
Mes.
Spusu-ti-am eu tie că aici sunt foarte multi papugii ?
Men.
De care părăsit al meu pomeneşti, tinere ?
Cy.
De Peniculus.
Men.
Iată-1, îl am aici, în sac[26].
Cy.
Menaechmus, prea te pripişi cu venitul la masă: abia acuma vin şi eu cu târgueli din piaţă.
Men.
Raspunde-mi mie, tinere: Cu ce preţ se vând peaici porcii pentru sacrificiu [27] ?
Cy.
Cu un nummus.
Men.
Ţine dela mine un nummus. Du-te de te tămădueşte mo cu banii mei. Că, de bună seamă, văd şi eu că nu eşti în toate minţile, de te-apuci să plictiseşti un om, pe care nu-1 cunoşti, oricine-ai fi tu.
Cy.

---

[25] Te metuode uerbis tuis-
[26] Peniculus e luat aci în înţelesul de perie. V. nota dela început.
27*Porci.* Se sacrificau zeului Lar, ca lecuire de nebunie.

Eu sunt Cylindrus. Nu-mi ştii numele ?
Men.
Cylindrus, sau Coriendrus[28], să-ţi fie de capu-ţi! Nu te cunosc şi la urma urmei nici nu vreau să te cunosc.
Cy.
Nu te numeşti tu Menaechmus ?
Men.
Pe cât ştiu, aşa e. Vorbişi acum ca un om sănătos, că-mi pomenişi numele. Dar, unde m'ai cunoscut?
Cy.
Unde te-am cunoscut eu pe tine, care ai de amantă pe Erotium, stăpâna mea ?
Men.
Pe Hercle, nici aşâ ceva n'am şi nici pe tine nu te ştiu cine eşti.
Cy.
Nu mă ştii tu cine sunt, când eu de atâtea ori ţi-am turnat vin în pahar, când beai, la noi ?
Mes.
Vai, că n'am eu cu ce să-i ciopârţesc ăstuia capul!
Men.
Şi obişnueai tu să-mi verşi în pahar mie vin, eu care până astăzi, n'am mai văzut Epidamnos şi nici n'am mai pus piciorul într'însul?
Cy.
Tăgăduşti?
Men.
Tâgăduesc fireşte pe bună dreptate, pe Hercle.
Cy.
Nu locueşti tu în casele acelea deacolo?
Men.
Să trăsnească zeii pe cei ce locuesc acolo.
Cy.
De bună seamă, nu e în toate minţile, de-şi urează alor săi aşa rele ! Vrei să m'asculţi, Menaechmus ?
Meri.
Ce pofteşti?
Cy.
De m'ai asculta şi pe mine, şi de eşti om deştept, cu nummus acela, pe care mi-1 făgăduişi mie, te-ai îngriji să ţi-se cumpere pentru tine purceluşul[29] acela, căci, pe Hercle, Menaechmus, eşti chiar de-abinelea bolnav la cap, de-ti urezi ţie însuţi aşa lucruri rele.
Men.
D'apoi şi tu, pe Hercle, de ai şti, cât îmi eşti de nesuferit I
Cy.
(aparte).
Caşi în alte daţi, îi place să glumească la fel, cu mine, Şi cât e de mucalit, când sotia nu-i lângă el. Dar, ia ascultă ? Ce zici, ia spune. Ce vezi aci, în coş, e destulă târgueală pentru voi trei[30], sau să mai cumpăr ceva pe deasupra, pentru tine, părăsit şi muiere ?
Men.
De ce muiere, sau părăsit îmi tot băsneşti tu ?
Mes.
Ce boală te împinge, de te ţii aşâ scaiu de capul omului ?
Cy.
Ce-am eu de-a împărţit cu tine ! Pe tine nu te cunosc. Eu vorbesc cu ăsta, pe care-1 cunosc.
Mes.
Pe Polux, că nu eşti om sănătos la cap, o ştiu prea bine.
Cy.

---

[28] *Coriendru'.*
[29] porculum
[30] Tribu uobis

Cât ai clipi din ochi, le-am şi pregătit. Zăbavă n'are să fie. Numai şi tu să cam stai pe aici, prin preajma casei. Altceva mai ai de spus ?
Mes.
Să te duci să te spânzuri.
Cy.
Ba, pe Hercle, mai bine să te duci tu—în timpul asta te şi poţi aşează la masă, până ce pun şi eu acestea la foc bun. Mă duc înăuntru, să-i spun stăpânei, că tu stai aici, ca să te ia mai bine în casă, decât să stai aci, peafară
(intră în casă).
Men.
Se duse însfârşit ? Pe Polux, văd şi eu cu ochii mei, că spusele tale n'au fost deloc minciuni I
Mes.
Bagă de seamă însă. Cred c'aci locueşte vreo curtezană, dacă n'o fi minţit nebunul ăla, care plecă mai acum deaci.
Men.
Mă miră însă, ce fel mi-a putut şti el numele ?
Mes.
Pe Hercle, nicio mirare. Curtezanele au obiceul ăsta ; îşi mână în port robi şi roabe, tineri; şi, decum pică vreo corabie străină, se şi pun pe cercetat să afle a cui e corabia, cum-se numeşte stăpânul ? Apoi se tin de capul omului, cata să i-se vîre în suflet şi, dacă cumva isbutesc, îi dau drumul acasă jegmănit, cum e mai râu. Ia seama ca'n portul nostru se află o corabie de pradă, de care socot că e bine sa ne cam păzim.
Men.
Sfătuirea nu-i rea, pe Hercle,
Mes.
Acuma, vezi, o să ştiu şi eu tăria sfatului, ce-ţi dădui, dacă ai să te poti feri, cum trebue.
Men.
Ia taci! A scârţâit uşa. Să vedem cine vine încoa afară.
Mes.
Până atunci să-mi pun jos sacul. Vâslaşi, fiti cu o chii în patru, la el.

EROTIVM. MENAECHMVS II. MESSENIO.

Er[31].
(catre. Cyl.)
Uşa, las-o aşa şi du-te.
Nu vreau ca să fie închisă,
Inăuniru pregăteşte,
Te 'ngrijeşte, ia în seamă,
Totul ca să fie gata.
Puneţi masa şi aprindeţi
Mirosuri mirositoare.
Spilcueala-i care 'ncântâ
Inima la cei iubiţi.
Pentru ei nenorocire, iar câştigul pentru noi.
Dară, unde-i cel pe care bucătarul mi-1 numi? Iată-1.
Nesecata mea comoară, isvorul de bogăţii!
D'aia vezi şi el la mine între toti e mai iubit.
Către el să merg ca vorba mai întâi eu s'o încep.
Sufletele[32] , ce-i cu tine ?
Tu sa-mi stai la uşe afară!
Doară uşa ti-e deschisă.

[31] Al doilea Canticum,
[32] animule

Mai mult ca la tine-acasă,
Casa mea e doar şi-a ta[33].
Inăuntru-i totul gata,

Gustul cum ţi-a fost şi voia.
Şi zăbavă nu-i niciuna
Prânzul, cum l-ai poruncit, e gata. Cum ţi-e voia, poţi să stai acum la masă.
Men [34]
(către Messenio).
Cu cine vorbeşte muierea asta ?
Er.
Cu tine, cu cine altul?
Men.
Am avut eu vreodată, sau am eu azi ceva de-a împărţit cu tine?
Er.
Pentrucă, pe Polux, pe tine singur voit-a Venus[35] să *te* pretuesc înaintea tuturora şi asta-i meritul tău.
Că, pe Castor, numai tu, prin dărnicia ta, mă faci să înfloresc [36].
Men.
Lucru vădit, Messenio, muierea asta, ori e nebună, ori e beată, de n'are de lucru să se lege, aşa din senin, de un om, pe care nu-I cunoaşte!
Mes.
Spusu-ţi-am eu ţie, cum merg lucrurile peaici ? Acuma :se scutură frunzele; de mai rămânem peaci încă trei zile, o sa ne cadă pe cap şi copacii.
Aşa sunt curtezanele deprin părţile astea: Toate sunt sugătoare de arginţi. Dar ia lasâ-mă pe mine, să stau eu de vorbă cu ea. Ei, muiere cu tine vorbesc.
Er.
Ce vrei ?
Mes.
Deunde cunoşti tu pe omul ăsta ?
Er.
Deacolo, deunde mă cunoaşte şi el deatâta amar de vreme: din Epidamnos.
Mes.
Din Epidamnos, când el până astăzi n'a mai călcat -o cu piciorul prin oraşul ăsta?
Er.
Ei, îţi arde de glume, pe socoteala mea! Menaechmus dragă, dece nu-mi vii în casă, iubitule ? Acolo îţi va fi mai bine.
Men.
Pe Polux, şi muierea asta mă cheamă tot pe numele meu. Tare mă minunez ce-o mai fi şi asta?
Mes.
I-a mirosit punga cu bani, care e la tine.
Men.
Pe Polux, buna-ţi mai fuse sfâtuirea! Ţine-o tu. Acum am să ştiu şi eu, dacă mă iubeşti mai mult pe mine[37], ori punga mea.
Et.
Să mergem înăuntru, să prânzim.
Men.
Bună poîtire. Iţi mulţumesc.
Et.
Atunci, dece-mi spuseşi mai adineaori să-ţi pregătesc prânzul !
Men.

---

[33] *magi ' quam domu ' tua animule*
[34] Canticum se schimbă în recitativ
35 Venu' me.
36me florentem facis.
[37] iam scibo... me mage amet.

Spusu-ţi-am eu, să-l pregăteşti?
Et.
Fireşte, pentru tine şi părăsitul tău.
Men.
Ce părăsit, piază rea ? îndoială numai încape : Femeia asta nu e destul de sănătoasă la cap !
Et.
Peniculus.
Men. Cine e Peniculus ăsta al tău? Nu cumva peria, cu care se curăţă sandalele ?
Et.
Ala, fireşte, care veni mai adineaori cu tine, când tu mi-aduseşi haina, pe care o şterpelişi de là nevastâ-ta.
Men.
Ce este ? Ţi-am dat eu ţie o haină, pe care am şterpelit-o de là nevastă mea ? Eşti în toate minţile ? Desigur, muierea asta doarme de-a'npicioarele, cum dorm catârii[38] .
Et.
Ce plăcere simţi să-ţi baţi joc de mine şi sa tâgadueşti cele ce sau petrecut !
Men.
Spune, ce am făcut eu şi-l tăgăduesc acuma ?
Et.
Mi-ai dat astăzi o haină de-a soliei tale.
Men.
Şi încă mai tăgăduesc şi acum. La urma urmei, n'am fost niciodată însurat, cum nu sunt nici azi : şi, decând trăesc pe lume, cu piciorul încă n'am păşit peste pragul casei tale. Masa am luat-o pe corabie, deunde am pornit spre oraş. Şi mă întâlnii cu tine.
Et.
Atunci, m'am nenorocit, prăpădita de mine ! De ce corabie [39] îmi pomeneşti tu acuma ?
Men.
De una de lemn, aci stricată, aci dreasă din nou, adeseori ciocănită cu maiul ; întocmai ca şi lucrătura unui blănar : împunsătură lângă împunsătură [40].
Er.
încetează, dragul meu, cu spiritele şi vino mai bine cu mine înăuntru.
Men.
Poalte că pe un altul îl cauţi, femeie, iar nu pe mine.
Er.
Nu te cunosc eu pe tine, Menaechmus, fiul lui Moschus, despre care se spune că te-ai născut în Syracuza, în Sicilia, unde a domnit regele Agathocles, după el Phintia şi după acesta, Liparo, care, la moarte-i, lăsă domnia lui Hiero [41], care domneşte astăzi ?
Men.
Femeie, ce spui tu, nu sunt lucruri neadevărate.
Mes.
Pe Juppiter! Au dintr'acolo venit-a încoa femeia asta, de te cunoaşte aşa de bine ?
Men.
Pe Hercle, cred că numai e chip să mai tăgăduesc.

---

[38] cantherino ritu

[39] quam tu mihi nune nauem narras. Aci navis e luat în înţelesul de curtezană. Erotium, auzind pe Men. c'a luat masa pe corabie, a crezut că o alta i-a furat amantul. Compară şi *Miles glor.* v. 915. E un joc de cuvinte, prin cari se asemue o curtezană cu o corabie uzată, care se repară întruna.

[40] *Quasi supellex pellionis: palus palo proxumust.* Joc de cuvinte

[41] Această aluzie Ia Hiero poate preciza data representării originalului grec. Hiero al II-lea a domnit în Syracuza între 268—216. Origi-Jtialul grec n'a putut fi représentât decât mainainte de anul 216 a. Cr. greu de tradus. *Supetex* = tot ce are cineva, tot bagajul, tot calabalâcul ; *jjellio* — blănar, dar şi : *Pellio* = actorul, care juca comediile lui Plautus -şi probabil şi comedia de faţă. (Aluzie în *Bacch.,* v. 215, *Stichus).* Şi înţelesul e acesta: Corabia, cu care a venit, e aşa de uzată, aşa de mult a fost reparată, că e cuiu lângă cuiu, cum sunt împunsăturile blă-narului, în blană. Şi dacă apropiem ironia de cuvintele : *Pala* (haina, despre care îi pomenià Erotium) şi de *navis* — corabie (denumire cu care adesee Plautus asemue pe curtezane), se înţelege uşor delà sine -aluzia. Dacă aluzia e la *Pellio,* actorul, ideia e aceasta : Asemuirea lui *cu* un cojocar, care nu face decât să cârpească petecile şi adesea să strice ce fac alţii, aluzia e probabil la jocul de scenă rău al actorului, -^despre care se plânge poetul în comedia *Bacchides v.* 215.

Mes.
Să nu faci una ca asta! O să te nenoroceşti, dacă ai să păşeşti dincolo de pragul casei.
Men.
De ce nu taci tu acuma. Afacerea merge strună. Am să încep să zic şi eu da, la orice va spune femeia asta, dacă *e* rost să ne iasă o masă.
(către Erotium).
Femeie, până acuma cu bună ştiinţă nu ţi-am făcut pe voie. Mi-era teamă de ăsta, să nu s'apuce să mă spună nevestei, despre haină şi masă. Acuma, când vrei, putem intra înăuntru.
Er.
Dar pe părăsit nu-l aştepţi ?
Men.
Nici nu-l aştept şl nici că mă sinchisesc de el şi de va veni, nu ţin sâ-l poftesc înăuntru.
Er.
Pe Castor, sunt cu totul a ta. Dar, ştii ce te mai rog sa-mi faci?
Men.
Porunceşte numai, orice vrei.
Er.
Haina aceea, pe care mi-o dâduşi mai adineaori, să o duci la un brodător în aur, să o prefacă şi să-i mai adauge şi unele lucruri, pe cari le vreau eu.
Men.
Pe Hercle, fireşte, ai mare dreptate: Astfel haina o sa fie atât de schimbată, că nevasta nici gând s'o recunoască pe tine, dacă cumva te-ar zări cu ea pe stradă.
Er.
Atunci o să-o iei cu tine, când ai să pleci ?
Men.
Cu cea mai mare plăcere.
Er.
Să mergem înăuniru.
Men.
Acu te urmez. Ingădue numai să schimb o vorbă cu ăsta. Ei, Messenio, fă-te încoa.
Mes.
Ce este?
Men.
Ai s'o ştii.
Mes.
Şi numai decât trebue să ştiu şi eu ?
Men.
Trebue. Ştiu eu ce-ai să spui.
Mes.
Cu atât mai rău pentru tine.
Men.
Prada o tiu; am dat pentru un mare chilipir. Tu, du-te cât mai degrabă şi ia cu tine la han şi pe aceştia. Ai grijă ca mainainte de apusul soarelui să-mi vii îngrabă încoa, în cale-mi.
Mes.
Stăpâne, tu, încă nu cunoşti curtezanele astea!
Men.
Taci, îti spun. Eu am să sufăr, iar nu tu, de am să fac vreo neghiobie. Femeia asta e prostănacă, de dă în gropi,pecât putui şi eu băga de seamă. Am dat peste o gâscă bună de jumulit,
(se duce cu Erotium).
Mes.
M'am nefericit! Şi, te duci, ai ? E pierdut deabinelea! Corabia de pradă târăşte la pierzanie mica noastră barcă!
Dar şi eu, nemintos mai sunt, de m'apuc să-i cer stăpânului să se stăpânească. Doar nu m'a cumpărat el ca să-i ascult de poruncă, iar nu să-i poruncesc eu lui ? Urmati-mă să pot şi eu, să-i vin la timp în cale-i, aşa cum îmi fuse porunca dată.

ACTVL AL III-lea.
PENICVLVS.

Sunt om trecut de mai bine de treizeci de ani şi până acuma? Incă nu mi s'a mai întâmplat să fac o neghiobie mai mare, mai nesocotită, ca cea de azi, că n'avusei de lucru să mă vâr chiar în inima adunării, ca un nepricopsit ce sunt.
Pe când tot căscam gura la una, la alta, Menaechmus se strecură frumuşel afară şi se făcu nevăzut la amantă, aşa o bănuesc eu, ca să se scape de mine, să nu mă ia cu el.
O, dece nu-1 pierdură toţi zeii pe cel care întâia oară n'a avut de lucru să născocească adunările astea de oameni, cari dau de lucru la oamenii cu treburi! Nu ar fi fost mai bine ca la treburile astea să se aleagă oameni, cari nu prea au ce face ? Nu vin, când sunt chemaţi[42], să li se dea amendă şi pace !

* * *

Sunt destui oameni, cari obişnuesc să mănânce o singură dată pe zi. Ăştia[43] n'au nicio treabă : nu sunt poftiţi la masa nimănui,dar nici ei, nu-i vorbă, că nu poftesc pe nimeni. Ăst soi de oameni ar trebui să se îndeletnicească cu adunarea poporului şi cu comiţiile. Dacă ar fi aşa, n'aş fi pierdut eu astăzi masa, pe care însă a ţinut să mi-o dea, cum te văd şi mă vezi[44].
Să mă duc totuş, că şi nădejdea rămăşiţelor dela masă îmi va putea mângâia sufletul. Dar, ce-mi văd ochii ? Menaechmus iese afară, cu cununa pe cap ? Prânzul s'a isprăvit: Pe Polux, vin chiar la spartul târgului. Să bag de seamă[45] de aici cam ce-o să facă; apoi să mă duc spre el şi să-i vorbesc.

MENAECHMVS II. PENICVLVS.

Men.
(având în mână haina lui Erotium[46].)
Poţi să fii liniştită ! Chiar azi şi fără zăbavă am să-ţi aduc înapoi haina, reparată frumos şi cu gust, c'ai să spui şi tu că numai e aceeaş: aşa. va fi de nerecunoscut.
Pe.
(aparte).
Duce haina la brodător, dupăce s'a îndopat bine cu mâncare şi băutură, lăsându-şi părăsitul afară! Pe Hercle, numai sunt om, dacă nu mă răzbun, cum trebue, de ocara asta! Ia să văd ce-o să mai facă,
Men.
O zei nemuritori, cărui muritor datu-i-aţi voi vreodată şi într'o singură zi, mai multă fericire, decât a nădăjduit chiar el ? Prânzii, băui, dragoste făcui; haina asta o şterpelii, să fie de-acum înainte văduvită de stăpân !
Pe.
Nu pot auzi bine cele ce tot borboroseşte el, ca de unul singur. Cu stomacul sătul, mai şi vorbeşte acum de mine şi de partea mea[47] de mâncare ?
Men.
Ea zice că haina asta i-aş fi dat-o eu şi c'aş fi şterpelit-o dela soţia mea. Cum bâgai de seamă că ea mă ia drept un altu, pedată şi eu începui sa-i fac pe voie, caşicum aş fi avut prietenie cu ea. Orice spunea ea, spuneam şi eu acelaş lucru. Şi ce atâta vorbărie de geaba ? Nu m'am simţit încă până azi aşâ de bine, cu aşâ de putină cheltueală.
Pe.
Să mă duc spre el, căci ard de dorinţă să mă sfădesc cu el.
Men.
Cine-o mai fi ăsta, care îmi răsare în cale?
Pe.

---

[42] 1quom citentur
[43] quibu' negoti nihil est.
[44] quam me uideo-uidere
[45] opseruabo
[46] Diverbium (i. senarii),
[47] et de parti mea

Ce spui, om mai uşor decât pana, nelegiuit şi de ni-
cio ispravă: porc de câine, viclean şi secătură mare ! Ce rău ti-am făcut eu, să mă nenoroceşti ? N'am ce zice, frumos mi te mai furişaşi de mine, în for[48]! Cântaşi, ai, de unul singur, veşnica pomenire bucatelor, fără mine ? Cum te rabdă inima de una ca asta ? Ce, nu eram şi eu caşl tine părtaş la moştenire?

Men.

Ascultă, tinere, ce am eu de-a'mpărtit cu fine, de te apuci să ocărăşti aşâ în stradă oameni, pe cari nu-i cunoşti? Ţi-e aminte, se vede, la ocară să-ti răspund tot cu ocară!

Pe.

Ocara asta, pe Polux, văd eu că mi-ai şi făcut-o!

Men.

Ascultă, tinere, de nu-ti e cu supărare: Cum te numeşti ?

Pe.

Acuma îti mai bati şi joc de mine! Nu-mi cunoşti, ai, numele ?

Men.

Nu, pe Polux, pe câte ştiu şi eu, dacă te-am mai văzut până astăzi, ori cunoştinţă să fi avut cu tine! Nu ştiu cine-i fi tu, dar, de eşti om de înţeles, nu-mi mai bate capul.

Pe.

Menaechmus, trezeşte-te.

Men.

După câte ştiu, sunt treaz deabinelea.

Pe.

Nu mă cunoşti tu pe mine ?

Men.

N'aşi zice ba, de te-aş cunoaşte.

Pe.

Nu cunoşti tu pe părăsitul tău ?

Men.

Tinere, te văd că nu eşti sănătos la cap.

Pe.

Răspunde-mi: N'ai şterpelit tu astăzi soţiei tale o haină, pe care ai dat-o Iui Erotium ?

Men.

Pe Hercle, nici soţie n'am, nici Iui Erotium n'am dat
nimic, cum nici haină n'am avut ce şterpeli!

Pe.

Eşti în toate minţile? Mate comedie mai e şi asta! Nu te văzui eu pe tine ieşind afară, cu o haină femeiască, îmbrobodit pe dedesupt?

Men.

Vai de capul tău! Tu crezi că toată lumea e la fel
ca tine! Ce-mi tot băsneşti tu c'am fost îmbrobodit c'o haină
femeiască ?

Pe.

Ascultă-mă, ce spun eu, pe Hercle.

Men.

Dece nu te-i fi ducând tu mai bine acolo, unde ţi-e locul să stai ? Dece nu cauţi să te tămâezi, smintitul smintiţilor!

Pe.

Atunci şi pe mine, pe Polux, n'o să mă poată nimeni opri să nu spun nevestei tale toată întâmplarea, aşâcum s'a petrecut. Toate insultele astea ale tale o să se întoarcă asupra sa ta. Am să te învăţ eu să-ţi iasă mâncarea prin piele

(iese).

Men.

Ce-o mai fi şi asta ? După câte văd, toţi îşi bat deabinelea joc de mine! Dar a scârţâit uşa.

---

[48] surrupuisti te mihi de foto.

Ancilla. Menaechmvs II.
An.
Menaechmus, Erotium te roagă foarte mult ca tot deodată să mai duci Ia un bijutier şi această brăţară, să i-se adauge un dram de aur şi să-l rogi s'o facă caşi nouă.
Men.
Şi asta şi orice alt lucru ar mai voi, îi poţi spune că-i am de grijă, orice dorinţă ar avea.
An. Ştii tu, ce e cu brăţara asta ?
Men.
Ce să ştiu decât că e de aur!
An.
E aceea, pe care tu odinioară spuneai c'ai şterpelit-o sofiei tale, din sicrin.
Men.
Niciodată n'am făcut una ca asta.
An.
Nu-ti aminteşti, rogu-te ? Atunci, dă-mi înapoi brăţara, dacă nu-ti aduci aminte.
Men.
Stâi, cum nu, îmi aduc bine aminte. Fireşte, e chiar aceea, pe care i-am dat-o. Ia-ascultă: Unde sunt şi celelalte , bratări, pe cari i le am mai dat tot atunci?
An.
N'ai mai dat nimic altceva.
Men.
Şi cu toate astea, pe Polux, le-am dat cu toate laolaltă.
An.
Pot să-i spun c'o să le ai în deaproape grije ?
Men.
Spune-i c'o să-i am eu în grijă. Şi haina şi brăţara o sa-i fie aduse împreună.
An.
Te rog şi eu, dragă Menaechmus, să dai şi pentru anine să-mi facă o pereche de cercei, din cei lungueti, în valoare de doi nummus, să te privesc şi eu cu ochi mai veseli, când vii pe la noi.
Men.
Bine. Dă încoa aurul. Lucrul îl plătesc eu.
An.
Dă-l de la tine, dacă vrei, că la urmă ti-l voi da eu înapoi.
Men.
Ba, dă-l tu acuma, ca să ti-l dau eu, la urmă, îndoit.
An.
Nu-l am.
Men. Atunci, să-l dai, când o sâ-l ai.
An.
Mai ai ceva cu mine?
Men.
Să-i spui c'o să am eu grijă de astea
(aparte) să le
vând cu pret bun şi cât mai în grabă.
(Servitoarea intră în casă).
Au,
dusu-s'a în casă? S'a dus; a închis uşa.
De bunăseamă zeii şi-au pus în gând cu toţii să m'ajute, să mă îmbogăţească, să mă iubească! Dar, dece mai stau eu locului şi cât mai e timp şi norocul m'ajută, n'o şterg repede la sănătoasa, din aste locuri de stricăciune ! Grăbeşte-te, Menaechmus. Ia-ti tălpăşiţele, măreşte-ti pasul! Să-mi scot cununa asta şi s'o arunc jos spre stânga, să creadă c'am luat-o într'acolo, de-a fi să se ia cineva după mine. Mă duc să dau cu ochii de robul meu, de am să-l pot găsi, să afle şi el noroacele, cu cari mă norociră zeii.

ACTVL AL IV-le a.

MATRONA. PENICVLVS.

Ma.
Să rabd eu, în căsnicie, una ca asta, ca bărbatul să mă fure în ascuns cu lucruri din casă şi să le ducă la amanta lui?
Pe.
la taci! Am să te fac să-1 prinzi, să nu mai aiba ce zice: Vino tu numai încoâ, după mine. Beat mort, cu cununa, pe cap, ducea la reparat haina, pe care ţi-a şterpelit-o azi, din casă. Dar, iată cununa pe care a avut-o. Au, minţitu-te-am eu oare ? Uite, a luat-o peaici. Dacă vrei, ia-te după urmele lui. Dar iată-1, se înapoiază, tocmai la timp. Haina n'o mai are cu el.
Ma.
Ce zici, cum să mă port cu el?
Pe.
Ca de obiceiu : Dă-i o săpuneală! Asta e părerea mea. Să ne dăm, aci, la oparte, să-1 putem prinde în cursă.

MENAECHMVS I. PENICVLVS. MATRONA.

Men[49].
Ce stupide şi năroade obiceiuri mai folosim şi noi, oamenii! Şi cu cât eşti mai bogat, le foloseşti mai mult şi ai obiceiul acesta ! Ne străduim să avem clienţi mulţi, fără să ne uităm de sunt, sau nu, oameni de ispravă, pentrucă ar preţui mai mult starea lor, decât cinstea,
pe care trebue s'o aibă ,
E cineva om sărac, dar de omenie, nu-l bagă nimeni în' seamă; e bogat, dar nărăvit, toată consideraţia e a lui. Şi oamenii, cari nu au niciun respect de legi, de dreptate chiar,
aceia sunt cari dau atâta de lucru patronilor. De primesc ceva, tăgăduesc ce au primit, numai pricini la ei, lacomi, şireţi,
cari, numai prin camătă şi nelegiuiri îşi fac averea, pe care
o au, mintea le e numai la *
De li-se soroceşte ziua de judecată, e totuna, caşlcum li s'ar soroci şi patronilor, cari ne vedem nevoiţi să vorbim pentru ei, să le apărăm isprăvile, înaintea poporului, la tribunal, ori pela judecătorie. La fel cum o păţii şi eu astăzi cu un client, care-mi dete atâta de lucru, că nu-mi mai fu chip să-mi văd de ale mele. Aşâ mă încurcă şi mă pironi locului[1].
Ii pledai înaintea Edililor o afacere, nevoie mare de încurcată şi totdeodată necurată, că fui nevoit să pun şi eu nişte concluzii încurcate, cam în doi peri. Şi când isprăvisem de spus tot ce se putea spune, nici mai mult, dar nici mai puţin, isbutind s'aduc pricina la darea unei garanţii, ce credeţi ca s'apucă să facă clientul acela al meu ? Se repezi să dea el garanţia[50]!
Nici c'am putut vedea vreodată un om căzând mai prosteşte în cursă ca el, mai ales că trei martori, dârji nevoie mare, veniseră să depună despre toate nelegiuirile lui !
Zeii cu toţii să-1 piardă,
Cum îmi pierdu şi el ziua.
Să mă piardă şi pe mine
Că n'avusei chiar de lucru
Să pun azi picioru în for!
îmi pierdui ziua şi pace:
D'apoi prânzul pregătit?
Şi iubita ce m'aşteaptă!
D'aia şi eu, când fui gata,

---

[49] La fel, în Casina, Lysidamus îşi pierdu vremea cu un proces
50 *ut sponslo fieret. Quid UI' qui praedem dedit ? Sponsio* erâ suma de bani, care se depunea garanjie în proces, cu îndatorirea de a **o** pierde, dacă nu-şi ţineau obligaţia luată în fata justiţiei; *praedem (dare)* erâ provocarea, prin darea garanţiei. Menaechmus în pledoarie isbutise să ajungă la o *sponsio* şi aştepta ca adversarui să depună el garanţia, pe care erâ sigur că acesta o va pierde, pentrucă Men. pusese aşâ concluzii *(condiciones),* că i-ar fi fost pe urmă uşor clientului său să facă pe adversar să le calce şi să piardă garanţia.
Când colo, clientul său provocă, depunând el garanfia, când se ştia. •vinovat şi trei martori depuseseră contra sa.

Mă grăbii din for[51] spre casă.
S'o fi mâniat pe mine,
Dar o va 'mblânzi cred haina,
Șterpelită azi soţiei şi adusă lui Erotium.
Pe.
Ei, ce mai zici acum?
Ma.
Că mi-am legat rău viata cu un stricat !
Pe.
Le auzişi bine câte le spuse?
Ma.
Le auzii.
Men.
Mai bine m'aş duce aci, înăuntru să mă simt şi eu bine.
Pe. Stăi! Să vezi cum o să-ti dea binele prin piele.
Ma[52]..
Pe Castor! O să-mi plăteşti cu vârf şi îndesat haina furată.
Pe.
Aşa îi trebue.
Ma.
Iti închipueai poate că blestămătiile astea ale tale n'or să iasă ele odată şi-odată la iveală?
Men.
Ce vorbe mai sunt şi astea pe tine, nevastă ?
Ma.
Mă mai şi întrebi?
Men.
Poate vrei să-1 întreb pe ăsta ?
Ma.
Isprăveşte-o cu desmierdările.
Pe.
Nu te lăsa.
Men.
Ce însemnează tristeţea asta pe tine ?
Ma.
Ai s'o ştii.
Pe.
O ştie el, dar face pe deşteptu, ticălosu !
Men.
Ce mai e şi asta ?
Ma.
Haina —
Men.
Haina ?
Ma.
Da, haina —
Pe.
Dece tremuri ?
Men.
Pe cinste, n'am dece să tremur.
Pe.
Aşa ar fi, dar haina asta te vâră în boală! Na, să-ţi mai dea mâna să mai mănânci şi altădată pe furiş de mine.

---

51 *properaui abire de foro.*
52 *me malo male nuptam*----- Aci *canticum* se schimbă în recitativ *(troch. septenarii),*

(către soţie).
Nu te lăsă.
Men.
Nu taci ?
Pe.
Pe Hercle, iată, nu tac.
(către soţie).
Imi face semne din cap, să tac.
Men.
Pe Hercle, nici din cap semne nu-ţi fac şi nici din ochi măcar!
Ma.
Pe Castor, sunt chiar o femeie nenorocită!
Men.
Dece eşti nenorocită? Lămureşte-mă.
Pe.
Mai neruşinat nici că se poate: Să tăgăduească un lucru văzut cu ochii!
Men.
Mă jur pe Juppiter şi pe toţi zeii, de i-am făcut eu ăstuia vreun semn din cap. Mă crezi acum?
Pe.
Despre asta te crede. Acum, ia-o înapoi peacolo.
Men.
Încotro ?
Pe.
La brodător, pare-mi-se. Adă-i înapoi haina.
Men.
Ce vorbă mai e şi cu haina asta ?
Pe.
Numai zic nimic. Văd şi eu că femeia asta chiar că nu-şi cunoaşte datoria ei de soţie!
Men.
Vreun rob lipsitu-s'a poate dela datoria lui ? Au, nu-ţi dau ascultare robii şi roabele din casă ?
Vorbeşte şi fără pedeapsă n'are să scape nimeni.
Ma.
Te tii de fleacuri!
Men.
Te văd aşa tristă ! Asta vezi chiar că nu-mi place deloc.
Ma.
Fleacuri!
Men.
Te-ai supărat se vede pe vreunul din ai casei ?
Ma.
Prostii!
Men.
Ne-i fi atunci mâniată pe mine ?
Ma.
Acuma, vezi, o ghicişi.
Men.
Nu m'am greşit cu nimic, pe Polux!
Ma.
Vezi, acum iar spui prostii!
Men.
Spune, dece eşti necăjită, dragă nevastă ?
Pe.
Vezi-1 cum umblă să ţi-se vâre la inimă!
Men.
Nu înţelegi să nu-mi mai bati capul ? Au, cu tine-mi arde mie de vorbă ?

Ma. Ţine-Ji mâna!
Pe.
Aşâ-ţi trebue. Să te mai grăbeşti şi altădată să mănânci făr' de mine şi la urma să-ţi mai baţi şi joc de mine, chiar aci înaintea casei, beat şi cu cununa de flori pe cap!
Men.
Pe Polux, nici de prânzit n'am prânzit şi nici astăzi , piciorul în casa aceea încă n'am pus!
Pe.
Tăgăduești tu ?
Men.
Pe Hercle, fireşte că tăgăduesc.
Pe.
Nici că se poate un mai neruşinat! Nu te văzui eu pe tine, mai adineaori, stând aci înaintea casei, cu o cunună de flori, pe cap şi îmi spuneai că nu sunt sănătos la cap şi nu voiai să mă cunoşti, că ziceai că eşti om străin ?
Men.
Dar dacă-ţi spun că, dela despărţirea noastră, abia acuma mă reîntorc acasă !
Pe. Te cunosc eu. Nu-ţi închipueai însă că am şi eu cu ce să mă răzbun. Am spus toate soţiei tale.
Men.
Ce i-ai spus?
Pe.
Nu ştiu, întreabă-o tu singur.
Men.
Ce este, nevastă ? Cam ce ţi-a povestit ţie ăsta ? Ce este ? De ce taci ? Dece nu spui ce este ?
Ma
Ca şi cum tu n'ai şti: Mi s'a furat din casă haina.
Men.
Ţi s'a furat ţie haina?
Ma.
Mă mai şi întrebi?
Men.
Pe Polux, nu te-aş mai întreba, dacă aş şti!
Pe.
O, ce om afurisit! Cum se mai preface! Nu te mai poţi ascunde: Ea cunoaşte acuma toată afacerea: Eu i-am desvâluit totul, pe Hercle.
Men.
Despre ce este vorba ?
Ma.
Fiindcă n'ai nici un pic de ruşine[53] şi nu vrei să mărturiseşti, de voie buna, ascultă şi bagă bine în cap: Ai să aflii ca s'o ştii şi dece sunt tristă şi ce mi-a spus ăsta: Mi s'a furat o haină din casă[54].
Men.
Mi s'a furat o haină! ?
Pe.
Il vezi, nelegiuitul, cum caută să te încurce ?
(către Men.)
Ei i s'a furat, nu ţie. Pentru că, dacă cu adevărat, ţi s'ar fi furat ţie — n'ar fi acum la bună păstrare.
Men.
Eu n'am nimic de-a împărţit cu tine.
(către soţie). Tu însă ce vrei să spui ?
Ma.
Haina, îţi spun, mi-a pierit din casă.
Men.
Cine a furat-o?

[53] Quando nil pudet.
[54] mihi est domo surrupta.

Ma.
Pe Polux, asta o ştie acela, care a furat-o.
Men.
Cine poate fi acela?
Ma.
Un oarecare Menaechmus.
Men.
Pe Polux, iată o faptă nelegiuită. Cine este acest Menaechmus ?
Ma.
Chiar tu, ăsta, îţi spun.
Men.
Eu? *Ma.* Tu!
Men.
Şi cine mă învinueşte ?
Ma.
Chiar eu.
Pe.
Şi eu! Şi ai dat-o acestei prietene a ta, Erotium.
Men.
Datu-i-o am eu?
Ma.
Tu, tu, ăsta, ţi-o repet.
Pe.
Vrei să-ţi aduc o bufnită, care să-ţi spună într'una „tu", „tu" ? Căci noi chiar am şi obosit
Men.
Pe Juppiter şi toţi zeii, mă jur ţie, nevastă, că nu i-am dat-o. Ţi-e destul atâta ?
Pe.
Şi noi, la rându-ne, pe Hercle, ne jurăm, că nu spunem minciuni.
Men.
Dar vezi că nu i-am dat-o de tot, ci numai aşa cu Împrumut
Ma.
Şi cu toate astea, pe Castor, eu nu-ţi dau cu împrumut, la lumea străină, nici chlamida, nici haina. Se cade ca vesmintele femeieşti să şi-le dea afară din casă femeia, iar bărbatul pe cele bărbăteşti. De ce nu aduci haina acasă?
Men.
O să ţi-se aducă.
Ma.
Ai s'o faci, cred, spre binele tău: Pentru că prin casă m'ai să mai calci, dacă nu aduci şi haina cu tine. Eu mă duc acasă.
Pe.
(către soţie).
Cu ce am să mă aleg eu, ca unul care te-am ajutat în această afacere?
Ma.
Am să-ţi întorc ajutorul, de ţi-se va fură şi ţie ceva din casă.
(iese).
Pe.
Asta vezi, pe Polux, n'are să fie niciodată, că mie n'are ce să-mi piară, din casă. Şi pe bărbatu tău şi pe tine, femeie, sa vă trăsneaseă zeii. Să mă grăbesc spre for, căci văd eu că dinspre partea oamenilor ăştia rămân nenorocit deabinelea.
Men.
Nevastă-mea crede că mi-a făcut rău, dându-mă pe uşe afară, precum n'aş avea un alt loc mai bun, unde să mă duc. Dacă nu-ţi mai sunt ţie pe plac, să nu crezi c'am să mă prăpădesc : O să-i plac lui Erotium, care, nu numai că nu mă va da afară pe uşe, dar mă va închide mai degrabă în casă.
Să mă duc acuma: Am s'o rog să-mi dea haina, pe care i-am dat-o adineaori. O să-i cumpăr eu o alta mai bună.

Ei, portarul e cumva aci, la uşe ? Deschideţi şi mânaţi incoa, afară, pe Erotium.

EROTIVM. MENAECHMVS I.

Er.
Cine mă caută ?
Men.
Unul care se duşmăneşte mai mult pe sine însuşi decât tine pe tine.
Er.
Dragul meu Menaechmus, dece îmi stai înaintea uşii ? Vino încoa înăuntru, cu mine.
Men.
Stăi! Ştii dece e vorba, pentru ce vin eu la tine ?
Er.
Ştiu. Să-ţi dau din plăcerile trupului meu.
Men.
Ba, pe Polux, mai degrabă haina aceea, dragă, pe care ţi-o dădui mai adineaori. Dâ-mi-o înapoi: Nevastă-mea a aflat toată afacerea, pederost, aşâ cum s'a petrecut. Ţie, am să-ţi cumpăr eu o alta, de două ori mai scumpă, cum vei vrea tu.
Er.
Dar, nu ţi-o dădui eu chiar tie, puţin mainainte, să o duci la un brodător, împreună cu acea brăţară, pe care trebuia să o dai la un giuvaergiu, să-o facă din nou?
Men.
Mi-ai dat tu mie haina şi brăţara ? Nimic adevărat. După ce ţi-am dat-o, m'am dus în for şi abia acuma mă înapoiez şi eu şi, deatunci abia acuma dau ochii cu tine.
Er.
Văd eu care ţi-e gândul: Vrei să mă înşeli cu lucrurile, pe care ţi le-am încredinţat; după asta îmi umbli tu !
Men.
Pe Polux, nici gând s'o cer, ca să te înşel; dar, dacă îţi spun c'a aflat soţia.
Er.
Nici nu te-am rugat, aşa, dela mine, ca să mi-o dai. Tu singur, de la tine, mi-ai adus-o. Mi-ai dat-o în dar şi acuma mi-o ceri înapoi ? Fie : N'ai decât să ţi-o ţii. Ia-ţi-o, spălaţi-vă cu ea pe cap şi tu şi nevastă-ta. Băgaţi-vi-o chiar şi'n ochi[55]! De un lucru însă să ştii că tu, de azi înainte, piciorul aici n'ai sa-l mai calci! Să nu socoti că glumesc, când tu îţi baţi aşa joc de mine, care m'am purtat atât de frumos cu tine!
Dacă nu vii cu bani, să nu-ţi închipui c'o să mă mai poţi înşela cu vorbe. De acuma, vezi-ţi de o alta, pe care s'o mai poţi momi.
(porneşte spre intrare).
Men.
La urma urmei, pe Hercle, prea iute te porneşti spre mânie. Ei, ascultă, ia stăi, înapoiază-te! O să stai odată ? O să binevoieşti să vii înapoi, pentru că te rog eu?
Se duse înăuntru; închise uşa. Acuma chiar că sunt cu totul rămas pe dinafară: Nici acasă, nici la iubită, numai am pic de crezare. Mă duc să mă sfătuesc cu prietenii, să văd ce cred ei că e de făcut în împrejurarea de faţă.

ACTVL AL V-lea.
MENAECHMVS II. MATRONA.

Men.[56].
Făcui cea mai mare prostie de încredinţai mai adineaori lui Messenio punga cu bani. S'o fi dat poate la fund în vreo cârciumă oarecare.
Ma.

---

55 etiam in oculos compingite.
56 Diverbium *(iambi senarii),* v. 701—752.

Ieşii să văd, de nu cumva bărbatul mi-se întoarce acum acasă ? Iată-I, chiar pe el îl văd: Sunt scăpată: aduce haina cu sine.
Men,
Mă 'ntreb cu mintea, peunde mi-o fi hoinărind acuma Messenio ?
Ma.
Mă duc spre el şi o să-1 primesc, cu vorbele, pe care le merită [57]. Nu ţi-e ruşine să-mi vii, în faţa mea, astfel împopoţonat, pacostea oamenilor ?
Men.
Ce este? Ce te-a găsit, muiere?
Ma.
Şi încă mai şi crâşneşti , neruşinatule, şi mai şi vorbeşti cu mine?
Men.
La urma urmei, cu ce m'am făcut eu vinovat, ca să numai am voie, să vorbesc?
Ma.
Mă mai întrebi? Om îndrăsneţ şi neruşinat!
Men.
Nu ştii, femeie, dece Grecii spuneau că Hecuba este o căţea ?
Ma.
Fireşte, nu ştiu.
Men.
Pentrucă şi Hecuba făcea acelaş lucru, pe care îl faci şi tu acuma:
Pe oricine zăriâ, îl şi acoperiâ de ocări. Iată de ce, pe bună dreptate, a ajuns să fie numită căţea.
Ma.
Blestămătiile astea ale tale n'aş putea să le mai îndur :
Mai bine să-mi trăesc restul vieţii, ca femeie văduvită, decât să mai sufăr ticăloşeniile astea, pe cari mi Ie faci tu!
Men.
Ce mă priveşti pe mine că nu te mai poţi suferi femeie măritată, ori că ai de gâtid să te desfaci de bărbatul tău ? Oare aşa sunt obiceiurile peaici, să se povestească prăpăstii la oamenii străini de partea locului?
Ma.
Ce prăpăstii ? Ţi-o spun verde, ca s'o ştii. Mai bine de o mie deori femeie văduvă decât să mai îndur apucăturile tale!
Men.
Cât despre partea mea, după mine, pe Hercle, n'ai decât să trăeşti femeie văduvă, câtă vreme, de pildă, va dăinui şi domnia lui Juppiter.
Ma.
Dar, nu-mi erai tu, care mai adineaori te jurai că nu
mi-ai şterpelit-o şi acuma mi-o ţii în văzul ochilor? Nu-ţi e ruşine ?
Men.
Ei, pe Hercle! Femeie, eşti din cale-afară de îndrăsneaţă şi de neruşinată! Ai tu neruşinarea să spui că ţi-am şterpelit eu ţie haină asta, pe care mi-o dete o altă femeie s'o dau la feparat?
Ma.
Chiar aşa, pe Castor! — O să trimit chiar acum după tata, să-i povestesc şi lui blestemăţiile, pe cari le faci.
Ei, Decio, mergi de găseşte pe tata, să vină incoâ împreună cu tine: Să-i spui că e neapărată nevoie să vină. Am să-i desvâlui blestemăţiile astea ale tale.
Men.
Eşti sănătoasă la cap? Care blestemăţii ale mele?
Ma.
Furaşi pe ascuns, din casă, haina şi bijuteriile nevesti-sii, să-ti poli face mână bună apoi cu ele la amantă. Mă înţelegi acum cele ce-ţi spun?
Men.

---

57 *quibu' dictis meret. —* 4) *muttire uerbum unum.*

Ascultă-mă, femeie, pe Hercle, de ştii, spune-mi vreo băutură, pe care s'o beau, ca să-ţi pot îndură nebuniile.
Drept cine m'ei fi luând tu pe mine, nu-mi pot da cu socoteala. Ştiu însă un lucru, că te cunosc, cum aş cunoaşte pe Porthaon.
Ma.
Mă iei tu în rîs pe mine, dar, pe Polux, n'ai să-1 poţi luâ şi pe tata, care a şi sosit. Ia uită-te înapoi. Il cunoşti ?
Men.
Il cunosc, cum aş cunoaşte pe Calchas. L-am mai văzut şi pe el, cum te-am mai văzut şi pe tine până astăzi!
Ma.
Spui că nu mă cunoşti pe mine, că nu-1 cunoşti nici pe tata?
Men.
Pe Hercle, la fel aş spune-o, chiar de-ar fi să-ţi aduci şi pe moşu-tău.
Ma.
Pe Castor, acelaş cap sec ca întotdeauna!

SENEX. MATRONA. MENAECHMVS II.

Se[58]..
Cât puterea mă ajută şi nevoia va s'o ceară,
Pasul să-1 măresc şi graba cată să mî-o pun la mers,
Ce uşor s'o spui din gură şi ce greu e de făcut!
Sprinten numai sunt acuma, bătrâneţea răum'apasă,
Corpul[59] greu mi-1 mai târăsc şi puterea chiar mă lasă.
Rea mai e şi bătrâneţea, ce mai marfă fără preţ!
Când soseşte ia cu sine cele mai grozave rele,
Că, de-a fi să'nşir povestea, nu le-aş mai sfârşi pe veci[60],
Dar un lucru-mi zace-acuma, greu la inimă şi'n minte:
Ce treabă va să fie ? De ce fii-mea trimise,
Aşa grăbit la mine, să mă zoresc spre ea ?
Nici cel puţin să spună, să-mi dea vorbă şi mie
Ce gând are cu mine, dece m'o fi chemând ?
Insă, îmi cam dau cu gândul, lucrul care va să fie.
Vreo sfădire cu bărbatu, chiar aşa li-i obiceiul ,
La femeile ce umblă să subjuge pe bărbaţi,
Sprijinindu-se pe zestre, în mândria lor nebună.
Dar şi ei fără prihană mai adesea chiar că nu-s.
Totuş, sunt unele lucruri, când soţia să mai rabde
Dar şi fata, zău pe Polux, niciodată nu trimite
După tată-său să-l cheme, să vină la ea acasă,
Dacă la mijloc nu-i vină, vreo gâlceava oarecare.
Ce va fi am să o aflu. Dar, iat-o pe ea, pe fată,
Şeade înaintea casei, trist îl văd şezând şi el.
Tocmai e ce bănueam. Să vorbesc întâi cu ea.
Ma[61].
Să-i ies înainte în cale-i. Multă sănătate, tată dragă.
Se.
Să fii sănătoasă. Vin la veşti bune? Trimis-ai samă cheme spre bine ? Tu, dece eşti tristă ? Iar el, de ce stă mâniat, departe de tine ? Vreo neînţelegere pare să fi fost între voi. Vorbeşte, care-i vinovatul, din voi amândoi. Vorbă lungă ,insă nu.

---

[58] Al patrulea cantlcum,
[59] *corpu'.*
[60] *nimis longu' sermost.*
[61] *Recitativ* (troch. septenarii),

Ma.
Eu ştiu una şi bună, că nu m'am greşit cu nimic! Despre asta, din capul locului să te încredinţez, tată dragă. Adevărul este, c'aici n'aş mai putea trăi, căci nu-i chip să mai pot răbda. Să mă iei acasă cu tine.
Se.
Şi dece asta?
Ma.
Am ajuns de ocară, tată.
Se.
De ocara cui?
Ma.
A aceluia, căruia tu m'ai încredinţat: a soţului meu.
Se.
Poftim, încă o gâlceava ! Dar, decâte ori nu ti-am spus cu ţie să te porţi de aşa fel, ca nici unul să nu veniţi la mine,cu plângeri ?
Ma.
Nu ştiu, dragă tată, ce fel aş putea păzi cele ce spui tu.
Se.
Au, pe mine mă 'ntrebi ?
Ma.
Cu îngăduinţa ta, dacă mi-o dai.
Se.
De câte ori nu ti-am tocat eu ţie să nu-i ieşi din voia bărbatului ? Să nu-1 tii de rău, ce face, unde se duce, cu ce se îndeletniceşte ?
Ma.
Dar dacă el s'a apucat să iubească o curtezană, deaci din apropiere?
Se.
Bine face! Ba încă, din pricina apucăturilor astea ale tale, o să iubească şi mai mult. Chiar eu o să-1 fac.
Ma.
Şi chefueşte acolo.
Se.
Şi, de dragul tău, o să bea el mai putin, acolo, sau aiurea, unde va avea el poftă ? Ce e pe tine neruşinarea asta, nenorocita! Dece atunci nu-ti e aminte să-1 opreşti, să nu se ducă nici la altul, la masă, sau să nu fie volnic a-şi pofti, la el, acasă, prietenii? Socoti tu că bărbaţii pot fi robii tăi? Dar atunci numai rămâne decât să-i mai dai şi porţia de lână, ca unui rob, să-1 pui să stea între roabe, să scarmene la lână?
Ma.
La urma urmei, tată, nu mi te-am adus să mă judeci pe mine, ci pe bărbatul meu : Eşti doar de-ai mei şi când colo il aperi pe el.
Se.
Dacă el s'a greşit cu ceva, am să-1 învinovăţesc şi pe el cu mult mai mult decum te învinovăţii pe tine. Dar, când el are aşa grijă de haine şi bijuterii, când îţi dă destule de-ale mâncării, servitoare, ar fi mai cuminte din parte- ti, femeie, să iii mai cu judecată.
Ma.
Dar dacă el îmi şterpeleşte de-acasă, din sicrin, bijuteriile şi haina; mă despoae[62], ducând pe furiş, la ibovnica lui, podoabele mele ?
Se.
Rău face dacă face una ca asta; iar dacă nu face, atunci, tu faci rău [63] că te-apuci să învinueşti un om pe nedrept
Ma.
Dar dacă el are, tată dragă, chiar acum, cu el, haina şi brăţara, pe care le dusese la asta deaci? Şi acuma le aduce înapoi, pentrucă eu am aflat toate.

---

[62] me despoliat.--
[62] male facit, si istuc tacit; si non facit, tu male facis.

Se.
O să ştiu atunci chiar dela el[64], cum s'au petrecut lucrurile. O să mă duc spre el şi să-l întreb. Ia spune-mi şi mie, Menaechmus, să ştiu şi eu, dece vă certaţi[65] ? De ce eşti abătut ? Iar soţia ta, dece stă şi ea, mânioasă, departe de tine ?
Men.
Oricine ai fi şi oricum te-ai numi, bătrânule, iau martori pe Preamăritul Juppiter şi pe ceilalţi zei —
Se. De ce şi la ce bun toate acestea?
Men.
Că n'am făcut femeii acesteia răul, de care ea mă învinueşte, precum c'aş fi şterpelit din casa ei haina asta şi aş fi dus-o cu mine —
Ma.
Aiurează!
Men.
Şi dacă eu am mai călcat vreodată cu piciorul prin casa, în care locueşte ea, să mă văd ajuns cel mai nenorocit dintre oameni.
Se.
Eşti în toate minţile, de te-apuci să-ţi urezi aşa lucruri şi să spui că n'ai mai pus niciodată piciorul în casele acestea, în cari locueşti, nebunul nebunilor?
Men.
Şi spui tu, bătrânule, că eu locuesc în casele acestea deacolo?
Se.
Tăgăduești tu ?
Men.
Fireşte că tăgăduesc, pe Hercle!
Se.
Ba, pe Hercle, vrei tu aşa, să glumeşti [66]: deaceea tăgăduești ! Afară numai dacă nu te-ai mutat aiurea peste noapte. Dă-te încoace, fată. Tu, ce ai de zis? Au, mutatu-v'aţi din casa voastră ?
Ma.
Unde şi dece, rogu-te?
Se.
Mai ştiu şi eu, pe Polux!
Ma.
Işi bate pe fată joc de tine. Ce, nu pricepi?
Se.
Ascultă, Menaechmus, ţi-a fi îndestul gluma[67]. Acuma gas e rândul să vorbim serios, ca oamenii.
Men.
Rogu-te, ce am eu de-a'mpărţit cu tine ? Deunde-mi vii şi cine-mi eşti ? Ce i-am făcut eu[68] ţie şi mai ales ăşteia, care se tot tine aşâ scaiu de capul meu?
Ma.
Ia uită-te, cum i s'a întunecat privirea ? Ce culoare verzuie îi acoperă tâmplele şi fruntea ! Uite, cum îl sticlesc ochii [69]în capi
Men.
(aparte)
Fiindcă[70] ei mă fac nebun, ia să fac eu pe nebunul deabinelea, să pot să-i alung prin frică I
Ma.
Cum mai cască din gură şi se întinde! Ce-o să mă fac acuma, tată dragă?
Se.
Dă-te de partea asta, fata mea, cât poţi departe de el.
Men.

---

[64] ex hoc scibo.
[65] quod uos dissertatis.
[66] *inuere negas*
[67] *sati' iocatu' s.*
[68] *quid debeo* (Leo).—
[69] *ut cculi scintillant*
[70] *quando Mi me insanire praedicant.*

Evoe, evoe, Bacchus, dece mă chemi la vânătoare, în pădure ? Te aud, dar de plecat nu pot pleca de prin aceste locuri. Spre stânga, muierea aceea, ca o căţea turbată, îmi aţine calea, iar spre partea cealaltă, un ţap pleşuv, care adesea, în viaţă-i, a nenorocit la cetăţeni nevinovaţi, cu mărturiile lui false
Se.
Vai de capul tău!
Men.
Iată, Apollo îmi porunceşte, îndemnându-mă să-i ard ochii cu torţe arzânde.
Ma.
M'am dus, tată dragă ! Mă ameninţă să-mi ardă ochii!
Men.
(aparte).
Vai mie! Mă fac pe mine nebun, când de fapt nebuni ei sunt.
Se.
Fată, ascultă!
Ma.
Ce este?
Se.
Ce ne facem acum ? Ce-ar fi dacă aş chema îngrabâ robii ? Mă duc să-i aduc, să-1 ridice deaci şi să-1 ţină legat sis în casă, pânăce nu înebuneşte deabinelea.
Men.
(aparte).
Se îngroaşe gluma! De nu-i chip să găsesc vreun mijloc de scăpare, ăştia o să mă ducă la ei acasă,
(tare).
Nu vrei să-1 cruţ deloc ? Să-mi reped, zici tu, pumnii în fată-i, dacă nu piere din ochi-mi, ducându-se să se spânzure? Am să-ţi îndeplinesc porunca, Apollo.
Se.
(către fiică-sa).
Fugi acasă, cât poţi de repede, să nu te stâlcească în pumni.
Ma.
Iată fug. Te rog, tată dragă, păzeşte-1 să nu se ducă deaici. Vai, ce femeie nenorocită, când îl aud vorbind astfel!
Men.
(aparte).
Pe femeie o îndepărtai frumuşel; îmi rămâne acuma acest ticălos, bărbos, ce tremură pe picioare ca un adevărat Titanus[71], vrednic urmaş al părintelui său Cygnus.
(tare).
Tu îmi porunceşti, Apollo, să-i rup membrele, oasele şi încheieturile cu bastonul ăla, pe care îl are el în mână?
Se.
De-abună n'are să-ţi fie, dacă cu adevărat ai să mă atingi; sau ai să te apropii mai mult de mine.
Men.
O să fac aşâcum porunceşii: Am să pun mâna pe securea cu două tăişuri şi-am sa-l ciopârtesc pe unchiaşul ăsta, pânala oase, să-i fac măruntaiele piftie.
Se.
Ia, mai bine, să caut eu să mă păzesc, să-mi văd de piele. După cum m'amenintă el, chiar că mă tem, să nu-mi facă vreun râu.
Men.
Multe porunci îmi mai dai, Apollo. Acum îmi porunceşti să pun să se înhame doi cai, neîmblânziţi, sălbateci, sâ mâ arunc în car şi să trec peste acest leu hodorogit, împuţit şi fără dinti ? Iată-mă şi suit în car; am şi pus mâna pe haturi; am biciul în mână. Aide, cai, faceţi să răsune zgomotul copitelor; şi, prin alergarea voastră cea repede, arătaţi ce poate iuţeala picioarelor voastre.
Se.
Mă ameninţi pe mine, cu caii înhămaţi ?

---

[71] Titanus, bărbatul Aurorei, primise nemurirea, dar nu şi darul de a nu Îmbătrâni. Din această cauză Înfăţişă tipul bătrânului ramolit.

Men.
Din nou văd că-mi porunceşti, Apollo, să mă reped asupra aceluia, care-mi stă în cale şi sâ-1 omor. Dar cine e ăsta, care mă dă de păr jos din car? El schimbă porunca şi zisele tale, Apollo.
Se.
Ei, pe Hercle, ce boală urîtă şi groaznică! * *
* * * zei, martori îmi sunteţi! Cât de sănătos eră,cu putin mainainte şi acuma inebunit deabinelea ! Şi ce repede îl mai cuprinse boala asta grea! O sâ mă duc [72], s'aduc cât mai de'ngrabă un medic.
(iese).

MENAECHMVS II. SENEX.

Men.
Rogu-vă, pieiră din fata mea ăştia, cari mă silesc să fac pe nebunul, eu, om sănătos la cap! Da, la ce-oiu fi stând eu şi n'alerg la corabie acum, până scap cu fata curată!
Mă rog de toată lumea, de cumva va veni unchiaşul, să sso nu-i arătaţi calea, peunde-am fugit[73].
(iese).
Se.
De-atâta adăstare mă dor rinichii, de-atâta uitătură ochii mă dor, tot adăstând pe medic sâ vină de pela vizitele lui. Insfârşit, blestematul cu mare greutate îşi părăsi bolnavii, zicând c'a fost nevoit să pună la loc o frântură de picior lui Aesculapius, iar lui Apollo un braţ.
Acuma, îmi zic şi eu, ce să spun c'aduc cu mine: un medic, sau un fierar ? Dar, iatâ-1 păşind încoa. Mişcă-te mai repede, pas de furnică!

MEDICVS. SENEX.

Med.
Ce boală spuneai că are ? Povesteşte-mi, bătrânule. Este el apucat de strigoi, sau de nebunia cererei? Spune-mi să ştiu. Sau poate e prins de letargie, ori de hidropsie ?
Se.
Dar şi eu tocmai deaceea te-adusei pe tine, sa-nii spui tu boala şi să mi-1 vindeci.
Med.
Asta e lucrul cel mai uşor. Se va vindeca, despre asta te încredinţez eu, pe cinstea mea.
Se.
Vreau să fie îngrijit cu mare grijă.
Med.
O să mă treacă şi sute de naduşeli pe zi, aşa mare osteneală îmi voiu da, să ti-1 pot tămădui.
Se.
Iata-1. Să-1 pândim, să vedem ce face.

MENAECHMVS I. SENEX. MEDICVS.

Men[74].
(crezându-se singur).
Pe Polux, ziua de astăzi mi-a mers pe dos şi numai duşmănie ! Crezui şi eu că pot face ceva, în ascuns şi când colo toate mi-le dete în vileag părăsitul, umplându-mă de ruşine şi frică, acest Ulyses al meu, care făcu aşa mare rău regelui său ! De va mai fi să am zile, am să-i sbor viata din el! Dar, prost mai sunt! M'apuc să vorbesc de viata lui, când ea este în mâna mea! N'a fost el crescut cu mâncarea şi pe cheltueala mea ? O să-1 lovesc în traiu şi- s atâta tot ,
Şi curtezana asta deaici, s'a purtat la fel, dealtfel cum le e şi năravul. Când o rog să-mi dea înapoi haina s'o duc nevestei, ea mă prosteşte că mi-a dat-o. Vai, pe Polux! Curat viată de om nefericit!
Se.

---

72 Diverbium *(iambi senarii),* v. 872—898. — 2) *eibo.*
*73*Unele ediţii aşează aci sfârşitul actului al IV-lea.
74 Recitativ *(troch. septenarii),* v. 899—965»

Il auzi ce spune ?
Med.
Zice că e un om nefericit.
Se.
Ia, du-te spre el.
Med.
Salutare, Menaechmus ! Te rog, de ce-ţi desvălui braţul[75] . Nu-ti dai seama cât de rău face asta acuma bolii tale !
Men.
Spânzură-te mai bine!
Se.
Il auzi ?
Med.
Cum să nu-1 aud! Boala asta nu se poate tămădui decât ungându-1 cu spânz. Ia, ascultă-mă, Menaechmus.
Men.
Ce pofteşti?
Med.
Spune-mi mie ce te întreb eu: Bei vin alb, sau negru ?
Men
Vedea-te-aş sus pe cruce!
Med.
Pe Hercle, nebunia chiar că 'ncepe[76] să-1 apuce!
Men.
Dece nu mă întrebi, dacă obişnuesc să mănânc pâine roşie ca purpura, sau roşie aprinsă, ori galbenă ca lutul ? Ori de mănânc paseri cu solzi de peşte, sau peşti cu pene de pasari ?
Se.
Vai! II auzi, cum aiurează ? De ce stai şi nu-i dai vreo băutură, până nu-1 apucă nebunia ?
Med.
Ai puţină răbdare. Vreau să-1 mai întreb şi altceva.
Se.
O să-1 omori cu vorba.
Med.
Ia spune-mi: Ţi-se întâmplă uneori să numai poţi mişcă ochii?
Men.
Ce, nelegiuitul nelegiuiţilor, mă iei drept o lăcustă [77] ?
Med.
Spune-mi: Când îţi ghiorţăe maţele[78] ce simţi ?
Men.
Când sunt sătul, nu-mi ghiorţăe niciunele; numai când sunt flămând, atunci îmi ghiorţăe toate.
Med.
Pe Polux, iată un răspuns, care nu e al unui om nesănătos la cap ! Dormi tu într'una până la ziuă ? Odată pus în pat, adormi repede?
Men.
Când nu mă ştiu dator la nimeni, atunci dorm dus. Juppiter şi toţi zeii să te piardă, cu întrebările astea cu tot!
Med.
Acuma iar începe cu nebuniile: De vorbe de al de astea să te fereşti[79]!
Se.

---

[75] Menaechmus ridicase braţul în sus să-1 salute, după obiceiul ro man
75 a*cceptat.*
76. *locustam.*--
[78] Intestina tibi crepant
[79] De illis uerbis caue tibi

Acuma e chiar blând Ia vorbă ca un Nestor, faţă decum eră mai adineaori, când spunea că nevasta sa e o căţea turbata.
Men.
Cum, eu ?
Se.
Ai spus-o, ca un nebun, crede-mă.
Men.
Eu?
Se.
Tu, ăsta, care mă mai şi ameninţai să mă trânteşti la pământ cu căruţa înhămată la patru cai. Eu însumi te-am văzut, făcând toate acestea, eu însumi te învinovăţesc.
Men.
De-i aşâ, atunci şi eu despre tine ştiu c'ai furat cununa sfântă a lui Juppiter şi că din pricina asta ai fost vârît la închisoare grea şi, după ce ai fost scos de acolo, ai fost pus sub furcă şi snopit în nuele. Ba încă mai ştiu că ti-ai omorît pe tată-tău şi ti-ai vândut pe mă-ta. Ei, aşâ nesănătos la cap cum sunt, te saturai şi eu de vorbe rele!
Se.
Te rog, doctore, pe Hercle, grăbeşte cele ce trebue să taci. Nu-1 vezi că începe să 'nebunească ?
Med.
Ştii, una şi bună ? Trimite-1 mai bine la mine acasă[80]
Se.
Crezi că e mai bine aşâ ?
Med.
Fireşte. Acolo, aşâ cred eu, c'am să-1 pot tămădui.
Se.
Fie şi aşâ, cum vrei tu.
Med.
(către Menaechmus).
Am să te îndop cu spânz vreo douăzeci de zile.
Men.
Şi eu am să te spânzur şi am să te lovesc cu gârbaciul treizeci de zile, în şir.
Med.
(către bătrân).
Du-te de adă-ti oamenii, cari să-1 aducă la mine.
Se.
Cam câţi să fie ?
Med.
Pe cât e el de nebun, patru, mai puţin cu niciun chip.
Se.
Vor fi îndată aci. Pâzeşte-1 tu, doctore.
Med.
Ba, eu unul ma duc acasă, să pregătesc cele trebuincioase. Tu, porunceşte robilor tăi să-1 aducă la mine acasă.
Se.
Zăbavă multă n'are să fie.
Med.
Mă duc.
(iese).
Se.
Umbla sănătos.
(Se duce s'aducă robii).
Men.

---

[80] Rezultă deaci că medicii îngrijeau de bolnavi şi acasă, ori în case speciale de însănătoşire şi cari se numiau: *medicina* (v. 992). Aluzie la -astfel de case am mai întâlnit în *Amphitruo,* v. 1010—1015. Acolo se vindeau şi medicamente şi chiar otrăvuri. *(Mercator,* v. 472).

Socru-meu plecă; plecă şi medicul. Iată-mă acuma singur. Pe Juppiter, ce-o mai fi asta ? De ce m'or face nebun oamenii ăştia ? Căci eu ştiu una şi bună că, decând mă ştiu, n'am fost niciodată bolnav, nici chiar o singură zi: Nebun nu sunt şi nici bătaie, sau gâlceava cu alţii nu caut. Mă văd în toate mintile, aşâcum văd şi pe alţii; cunosc oamenii şi stau cu ei de vorbă. Şi atunci aceia, cari băsnesc că eu sunt nebun, nebuni ei sunt! Ce mă fac acuma ? De vreau să mă duc acasă, nu mă lasă nevasta; iar aci, nu mă primeşte nimeni: Toate mi-au ieşit pe dos! Să stau aci. La noapte cel puţin, cred, c'o să-mi dea drumul, în casă.

M E S S E N O.

Mes.[81].
Mărturia credinţei unui rob e atunci, când el e cu gândul la treburile stăpânului, veghează, rândueşte, cugeta, îi poartă de grijă, cu sfială, în lipsă-i, mai bine decum şi-ar purta el singur. Căci robul, care e din fire smerit la suflet, îşi pre-tueşte mai mult spatele decât gura [82], picioarele mai mult decât stomacul, ca unul ce ştie prea bine cu ce răsplată s'aleg dela stăpâni robii, ce nu-s de treaba, cei leneşi şi necinstiţi.
Lovituri, cătuşe grele,
La moară, muncă grea istovitoare, foame, ger cumplit[83].
Astea-s plata trândăviei.
De aşâ ceva grozav mă tem! De aceea şi eu mî-am pus în minte să-mi fiu mai degrabă om de omenie[84] decât om rau. Şi apoi omul mai uşor[85] poate îndură vorba altuia; de bătaie, am groază. Mai cu multă plăcere mănânc grâul măcinat de altii, decât să-1 macin eu însumi. Intru aceea şi eu îi împlinesc stăpânului voile, deaceea îl slujesc cu credinţa şi fără a murmură.
Şi văd că-mi merge bine !
Alţii, facă ce-or pofti, aşâ cum îi poartă interesul, eu însă am să-mi fiu aşa, cum se cade să fiu: Mereu cu frica în sân, să mă pot feri de greşeală, să fiu gata oricând la porunca stăpânului. Robii, cari sunt cu frica în sân şi cari se feresc de greşeli, aceia ştiu şi eu că sunt spre folos stăpânului, pentru că, cei cari n'au teamă de nimic, la ce folos să-i mai cuprindă teama, după ce au înfăptuit greşeala!
Şi apoi, de temut, n'am să mă mai tem multă vreme, că mi-se apropie şi mie ceasul, când o să-mi vină răsplata faptelor mele. De aceea şi eu slujesc cu credinţă, să nu mi-se zădărnicească nădejdea.
După ce dusei la han bagajele şi robii, aşâ cum porunca mi-a fost, îi vin acum în calea stăpânului. Să bat acum la uşe, să-i dau de ştire că am sosit.
Să-mi[86] scot teafăr afară stăpânul, din astă cetâţuie a pierzaniei. Mă tem însă să nu fi venit la spartul târgului.

SENEX. MENAECHMVS I. MESSENIO.

Se.
In numele zeilor şi al oamenilor ! Fiţi cu ochii în patru la porunca mea, la cele ce v-am spus şi o să vă mai spun încă şi acum. Pe acela, de acolo, înhăţaţi-1 pe sus şi repede cu el la dughiana [87]doctorului, de ţineţi la picioarele şi pielea voastră. Nu-i luaţi în seamă ameninţările. Dece staţi ? Dece vă codiţi ? Până acuma trebuia să-I fi şi umflat pe sus. Eu o iau înainte la doctor. Voi o să mă găsiţi acolo, când veţi sosi.
Men.
Sunt pierdut! Ce comedie mai e şi asta ? Dece or fi alergând spre mine oamenii aceia, rogu-vă ? Ce vreţi ? Ce căutaţi ? Dece mă 'nconjuraţi ? încotro mă târîţi, unde mă duceţi ? Sunt pierdut. O, cetăţeni Epidamnieni, vă cer fierbinte ajutorul vostru, nu mă lăsaţi. Dece nu mă scăpaţi ?
Mes.

[81]Monolog pus spre a umplea o pauză, cât timp scena rămâne-
liberă, până se înapoiază bătrânul cu sclavii, cari să lege pe Menaech-
mus. Este un canticum, al cincelea, v. 966—987 : Cântul robului cre
dincios şi de omenie. — 2) gutam. — 3) frigu' durum. — 4) bonum esse
certumst potius — 5) mag
[86] Comedia se sfârşeşte în recitativ, v. 998-1162. (metru variat). La v. 995—1007 recitativul se schimba în canticum.
[87] in medicinam.

O, zei nemuritori! Rogu-vă, ce-mi văd ochii ? Oameni, cari duc pe sus pe stăpânul meu, cu atâta sălbăticie?
Men.
Nu îndrăsneşte nimeni să m'ajute, cu curaj?
Mes.
Eu, stăpâne şi încă cu mare curaj !
O, nelegiuire grozavă şi mare, cetăţeni din Epidamnos, aici, în oraş liniştit şi'n nămeza mare, stăpânul să-mi fie târît în stradă,el care a venit la voi ca om liber!
Dati-i drumul!
Men.
Indurare, oricine ei fi tu, dă-mi o mână de ajutor! Nu mă lăsa să fiu aşâ de rău batjocorit!
Mes.
Auzi vorbă. Şi-ntr'ajutor am să-ti sar şi de apărat o să te apăr şi bucuros o să te-ajut. In ruptu capului, n'o să te las să te prăpădeşti! Mai degrabă am să pier eu.
Scoate-i ochiul, stăpâne, ăstuia, care te Jine de umăr. Pe ceilalţi, lasă-i pe mine. Am să le fac fălcile numai vânătăi, tot cărându-le la pumni. Pe Hercle, nenorocirea o să vă pasca pe ziua de astăzi, că n'avuserăti de lucru, să-1 ridicaţi pe ăsta pe sus. Daţi-i drumul.
Men.
L-am şi apucat de ochiu.
Mes. Smulge-i-l, sa-i rămână în cap numai locul ochiului. Nelegiuiţi, răpitori, tâlhari de pradă !
Lo.
Ne-am dus pe copcă ! Ne rugăm de îndurare, pe Hercle.
Mes.
Atunci, daţi-i drumul.
Men.
Ce treabă aveţi să m'atingeti ?
(către Messenio).
Umflă-i în pumni.
Mes.
Aide, cărati-vă, fugiţi de aci; spânzurati-vă! Ţie, mai ia înca ! Ca unul, ce pleci cel din urmă, primeşte această răsplată. Bine le mai garnisii obrazul şi aşâ după pofta inimii mele! Pe Polux, stăpâne, chiar la timp îţi venii într'ajutor.
Men.
Şi ţie zeii, oricine ai fi tu, tinere, sa-ti dea binecuvântarea lor. Că, de n'ai fi fost tu, n'aş mai fi apucat viata, nici pânâla asfinţitul soarelui.
Mes.
De e aşâ, pe Polux, dacă vrei să faci un bine, să mă desrobeşti din robie, stăpâne.
Men.
Sa te dezrobesc eu pe tine?
Mes.
Chiar aşa, pentrucă şi eu, stăpâne, te scăpai pe tine.
Men.
Ce spui? Tinere, te înşeli.
Mes.
Cum ? Mă 'nşel ?
Men.
Iti jur pe părintele Juppiter că nu-ţi sunt eu stăpânul tău.
Mes.
Nu taci ?
Men. Minciuni nu spun. Nici unul din robii mei nu mi-a făcut vreodată un astfel de bine, cum mi-1 făcuşi tu.
Mes. De-i aşa, cum spui tu, că eu nu-ţi sunt robul tău, lasâ-ma atunci să mă duc, ca un om slobod ce sunt.
Men.
Cât despre mine, pe Hercle, n'ai decât să fii slobod şi du-te, unde pofteşti.

Mes.
Aşadar te învoeşti?
Men.
Mă învoesc, dacă crezi că am eu vreun drept asupra ta.
Mes.
Salutare, patroane dragă. „C'acuma eşti slobod, Mestsenio, mă bucur". [88]Te cred, pe Hercle. Dar, patroane, te rog din suflet să-mi porunceşti şi-acum, caşicum ţi-aş fi tot robul tău. Am să locuesc la tine şi când ai să pleci, o să merg şi -eu împreună cu tine spre casă.
Men.
Ba asta, vezi, nu.
Mes.
Acuma mă duc la han, să-ţi aduc bagajele[89] şi banii. Punga e bine sigilată în sac, la un loc cu proviziile de drum. Am să ţi-o aduc chiar acum.
Men.
Adă-o cât mai repede.
Mes.
Am să ţi-le aduc[90] pe toate neatinse, aşâ cum mi le-ai dat. Aşteaptă-mă aci.
(iese).
Men.
Mari minunăţii îmi mai ieşiră şi mie astăzi din cale! Unii spun că n'aş fi eu şi mă dau pe uşe afară. Până şi i$_{04}$o asta spunea că este robul meu şi pe care eu îl slobozii din robie.
(De pildă, cel, care spunea c'o să-mi aducă acum o pungă cu bani, că este robul meu, iar eu stăpânul său şi pe care eu îl slobozii din robie[91] . El spune că o sa-mi aducă pungă cu bani. Dacă va fi s'o aducă, o să-i spun să se ducă delà mine slobod, unde-o pofti, ca nucumvă să-şi ceară banii înapoi, atunci când o să-i vină mintea la cap. Socru-meu şi doctorul spuneau că sunt nebun. Orice-ar fi, lucru curat nu-i. Toate astea mi-se par basme curate. Să mă duc acuma înăuntru la curtezană. Deşi e supărata pe mine, să încerc, dacă n'aş putea-o îndupleca să-mi dea îndărăt haina, s'o duc acasă

MENAECHMVS II. MESSENIO.

Men.
Şi 'ndrăsneşti tu, neruşinatule, să spui c'ai mai dat astăzi ochii cu mine, de atunci, decând ţi-am poruncit să-mi vii încoa în cale-mi ?
Mes.
Dar, nu mi-te smulsei eu din mâna celor patru, cari te umflaseră pe sus, în faţa casei deaci ? Tu chemai ajutorul zeilor şi al oamenilor, când eu şi alergai şi prin puterea pumnului meu te scăpai, spre părerea lor de rău. Şi ca răsplata, pentru această ispravă, că te scăpai, m'ai desrobit din robie. Şi când îţi spusei că mă duc să-ţi aduc bagajele şi banii, atunci tu îmi alergaşi în cale-mi, în goană mare, ca acuma sa tăgâdueşti cele făgăduite !
Men.
Ţi-am spus eu că eşti deacum om slobozit din robie ?
Mes.
Chiar aşa.
Men.
Cum e tot aşa de sigur că mai de grabă aş vrea s'ajung eu rob, decât să-te desrobesc vreodată pe tine.

MENAECHMVS I. MESSENIO. MENAECHMVS II.

Men. I.
(eşind delà Erotium).

---

[88] salue, mi patrone, „quom tu liber es, Messenio, gaudeo". Erà formula de salutare a celui desrobit şi răspunsul fostului său stăpân, are deacum înainte îi devenià patronus.
[89] Vasa. *La fel* Pseudolus, *v. 1003. — 3)*
[89] reddibo.
[91] Repetirea ideii, Probabil opera vreunui copist

Pe ochi-vă din cap de a fi să vă juraţi şi cu asta tot n'aţi putea dovedi, ticăloaselor, cum că eu aş fi luat de là voi haina şi brăţara.
Mes.
O, zei nemuritori, ce-mi văd ochii !
Men.II.
Ce vezi?
Mes.
Chipul tău ca 'ntr'o oglindă.
Men. II.
Ce vorbă e asta ?
Mes.
E chipul tău: aşa e de leit, cum nu se mai poate.
Men.II.
Ai dreptate. Pe Polux, nicio deosebire, dacă stau să mă uit bine la această a două a mea făptură.
Men. I.
O, tinere, salutare, tu care-mi scăpaşi viaţa, ori cine-ai fi tu.
Mes.
Tinere, te rog, pe Hercle, de nu-ţî e cu supărare, spune-mi numele tău.
Men. I.
Te-ai purtat aşa de frumos, pe Polux, că nu poate fi vorba de supărare, când tu mă rogi ceva. Numele meu este Menaechmus.
Men. II.
Ba, al meu este numele acesta, pe Polux!
Men. I.
Sunt Sicilian, din Syracuza.
Men. II.
Acelaş oraş şi-aceeaş patrie, caşi a mea.
Men. I.
Ce aud ?
Men. II.
Adevărul curat.
Mes.
(arătând pe Menaechmus 1).
Eu însă îl cunosc pe ăsta: E stăpânul meu. Şi eu robul lui sunt, dar eu am crezut c'aş fi al ăstuia. Eu îl bănueam pe el c'ai fi tu şi încă îi mai bătui şi capul, cu nevoile mele. Rogu-te, să-mi fie cu iertăciune, daca, fără voia mea, m'am scăpat cu vreo prostie.
Men. II.
Pare-mi-se că aiurezi deabinelea ! Uitaşi că astăzi
te-ai scoborît din corabie, odată cu mine [92]?
Mes.
Că bine zici. Stăpânul tu-mi eşti; iar tu (Menaechmus I), caută-ti robul. Ţie salutare; iar ţie: să ne vedem sănătoşi. Asta spun şi eu că e Menaechmus[93].
Men. I.
Dar şi eu sunt....
Men. II.
Ce basm mai e şi ăsta ? Tu eşti Menaechmus ?
Men. I.
Eu sunt, ţi-o spun, ca unul născut din părintele meu Moschus.
Men. II.
Tu, născut din tatăl meu ?
Men. I.

---

[92] semul te exire ex naui.

[93] Scena aceasta a fost imitată de Molière în Amphytrion (act. HI se. V.), când Sosia, trecând de partea lui Juppiter, falşul său stăpân, spune cu o vădită obrăsnicie : „Messieurs, voila le véritable".

Ba, nicio glumă tinere, e chiar tatăl meu. Nu umblu, nici să-ţi însuşesc numele tău, nici să ţi-1 răpesc.
Mes.
(aparte).
O, zei nemuritori, daţi-mi raza de nădejde, pe care o bănuesc eu! Pentru că, dacă inima nu mă înşeală, aceştia sunt doi fraţi gemeni. Şi tara şi părinţii, la fel. Ia să-mi chem la o parte stăpânul,
(tare).
Menaechmus!
Men.I si II.
(amândoi deodată).
Ce este?
Mes.
Nu pe amândoi. Acela, care a venit cu mine, cu corabia.
Men.I.
Eu, nu.
Men.II.
Eu, da.
Mes.
Atunci cu tine am de vorbă. Fă-te încoa.
Men. II.
Iată-mă. Ce este ?
Mes.
Omul acela, deacolo, sau e un şarlatan, sau e fratele tău gemen. Că nu mi s'a mai întâmplat să văd să semene om cu om, aşâ de mult, unul cu altul şi crede-mă că nici apă cu apă, sau lapte cu lapte nu se asemue mai mult decum sâ-mănati voi, unul cu altul. Apoi mai pomeneşte de aceeaş tară şi de acelaş părinte. Nu ne rămâne altevâ mai bun de făcut îooo decât să ne ducem spre el şi să-1 cercetăm.
Men. II.
Pe Hercle, sfatul ţi-e minunat şi ai recunoştinţa mea. Urmează mai departe cu ajutorul, ce-mi dai şi pentru care te rog fierbinte. Şi, dacă-ai să afli că el e fratele meu, te desrobesc din robie.
Mes. Nâdăjduesc.
Men. II.
Şi eu Ia fel am aceeaş nădejde c'aşâ va fi.
Mes.
(către Menaechmus I).
Şi-aşâ ? De nu mă 'nşel spuseşi
că te numeşti Menaechmus ?
Men. I.
Chiar aşâ.
Mes.
Şi ăsta se numeşte la fel. Spuneai că te-ai născut în Sicilia, în oraşul Syracuza ; şi ăsta s'a născut tot acolo .Mai spuneai că tatăl tău a fost Moschus; la fel şi al acestuia.Acuma, fiţi cu luare aminte la mine şi aceasta spre binele vostru.
Men. I.
Te-ai purtat aşâ de bine, că poti avea de la mine orice ai voi să ceri. Şi, deşi sunt om slobod, am s'ascult de tine, ca şi cum ţi-aş fi rob, cumpărat cu banii tăi.
Mes.
Am o credinţă să vă găsesc pe-amândoi fraţi gemeni, fii ai aceleaş mame şi-ai aceluiaş tată, născuţi în aceeaşi zi.
Men. I.
Spui lucruri de necrezut. O, de-ar da Domnul sa poti face cele ce fagaduiesti!
Mes.
O să pot. Şi-acuma apropiaţi-vă şi să-mi răspundeţi
la cele ce-o să vă 'ntreb.
Men. I.
întreabă orice vrei şi, din ce-oi şti, nimic nu-ţi voi ascunde.
Mes.

Te numeşti tu Menaechmus?
Men.I.
Aşa este.
Mes.
Şi tu la fel?
Men. II.
La fel.
Mes.
Spui că pe tatăl tău îl chemă Moschus?
Men. I.
Chiar aşa.
Men. II.
La fel şi pe al meu.
Mes.
Eşti din Syracuza ?
Men. I.
Fireşte.
Mes.
Dar tu ?
Men. II.
La fel.
Mes.
Până acuma semnele de recunoaştere se potrivesc de minune. Daţi-mi mai departe ajutorul vostru. Spune-mi acum mie ce-ţi aminteşti tu de mult de tot, din patria ta ?
Men. I.
Atunci când m'am dus cu tatăl meu, în Tarentum, după negoţ, m'am fost rătăcit de tata printre oameni şi Ia urmă am fost răpit.
Men. II.
Prea măritule Juppiter, ţine-mă !
Mes.
Dece strigi? Nu poţi să taci? De câţi ani erai, când ms tatăl tău te-a luat cu el, deacasă ?
Men. I.
Eram de şapte ani: c'atunci începuse să-mi cadă dinţii de lapte. Şi după aceea nici c'am mai putut vedea pe tatâl meu.
Mes.
Şi câţi copii eraţi la părinţi ?
Men. I.
După câte-mi aduc eu acuma bine aminte, eram doi.
Mes.
Cari din voi amândoi eraţi mai mare, tu, sau celălalt ?
Men. I
Amândoi eram de-aceeaş vârstă.
Mes.
Cum e cu putinţă?
Men. I.
Eram amândoi gemeni.
Men. II.
Zeii se îndură, să mă mântuească!
Mes.
Dacă mă întrerupi, atunci tac eu.
Men II.
Mai bine tac eu.
Mes.
Spune- mi: Amândoi aveţi acelaş nume ?
Men. I.

Dar de unde: Eu aveam numele Menaechmus, pe care-1 am şi-acuma; pe el însă îl chemă Sosicles.
Men. II.
Numele asta îl cunosc. Nu mă mai pot ţine să nu-1 îmbrăţişez:
Bunul meu frate, fratele meu gemen, te salut: Eu sunt Sosicles.
Men. I.
Cum atunci ţi-ai schimbat în urmă numele în Menaechmus
Men. II.
Când a venit ştirea la noi[94] că tu ai fost răpit şi că * * * părintele nostru a murit, moşul nostru[95] ne-a schmbat numele: mi-a -dat mie numele, pe care îl aveai tu.
Men. I.
Cred c'aşâ s'a întâmplat, dupăcum spui tu. Dar,
spune-mi mie un lucru.
Men. II.
Intreabă-mă.
Men. I.
Care eră numele maicii noastre ?
Men. II.
Teuximarcha.
Men. I.
Aşa este. O, salutare, frate de-apururea pierdut, pe care te revăd după atâţia ani!
Men. II.
Şi ţie la fel, frate dragă. Mă bucur că te-am aflat, după multe şi chinuitoare suferinţe, de a te fi tot căutat într'una până astăzi.
Mes.
Iată dece, curtezana asta deaci te numiâ după numele acestuia: Cred că ea te lua drept el, când te poftiâ la ea, la masă.
Men. I. Fiindcă şi eu o rugasem, pe Polux, să-mi pregătească astăzi, la ea, masa, fară să mă ştie nevasta, căreia i-am şterpelit deacasă o haină, pe care am dat-o curtezanei.
Men. II.
Vorbeşti de haina asta, frate, care e la mine ?
Men.I.
Asta e. Ce fel a ajuns ea la tine?
Men. II.
Curtezana, care m'a poftit aci, la ea, la masă, zicea că i-am dat-o eu. Mă ospătai bine de tot, băui şi dragoste făcui; luai cu mine haina şi brăţara asta.
Men. I.
Mă bucur, pe Polux, că prin mine a dat fericirea peste tine: Căci ea, chemându-te la ea, acasă, a crezut că sunt eu.
Mes.
Acuma, la ce mai zăboveşti şi nu mă desrobeşti din robie, cum iţi fu făgădueala ?
Men. I.
Cere, frate dragă, un lucru cât se poate de bun şi drept. Fâ-o, de hatîrul meu.
Men. II.
Fii slobod.
Men. I.
Acuma, că eşti slobod, Messenio, mă bucur.
Mes.
Dar, ca să fiu deapururea om liber, cuvine-se să'ncep irioua viafă sub o stea fericită[96].
Men. II.
Fiindcă toate se sfârşiră, frate dragă, după gândul nostru, să ne întoarcem amândoi în tara noastră.
Men. I.

94*postquam ad nos renuntiatum*
[95] *auo'noster*
96Vezi nota *Epidicus,* v. 728. — 2) *mi ut detis.*

Voiu face, frate dragă, aşâcum vrei tu. Am să scot în vânzare, să vând tot ce am. Până atunci să mergem acuma, în casă, frătioare.
Men. II.
Să mergem.
Mes.
Ştiţi ce rugă vă mai fac ?
Men.I.
Ce?
Mes.
Să-mi daţi mie sarcina de strigător al vânzării.
Men.I.
O vei avea.
Mes.
Pot atunci să încep depeacuma să strig ziua, când sorocită vânzarea ?
Men. I.
Cum nu: Va fi peste şapte zile.
Mes.
(către public).
Vânzarea averii lui Menaechmus va avea loc peste şapte zile, într'o dimineaţă. Sa vor vinde robii, mobilele, pământ, case. Se vor vinde toate, Ia cei ce vor voi să cumpere, însă cu bani gata. Se va vinde chiar şi—soţia, dacă , bineînţeles se va găsi cumpărător. Cred că din toată vânzarea abia de se va putea scoate vreo câteva zeci de mii de sexterti. Acuma, privitori, rămâneţi sănătoşi şi aplaudaţi din toată inima